

॥ હરિ: તુঁ ॥

હરિ:તું આશ્રમ, નડિયાદ, પ્રકાશિત

હરિ: તું ગુજરાત

ગુજરાત

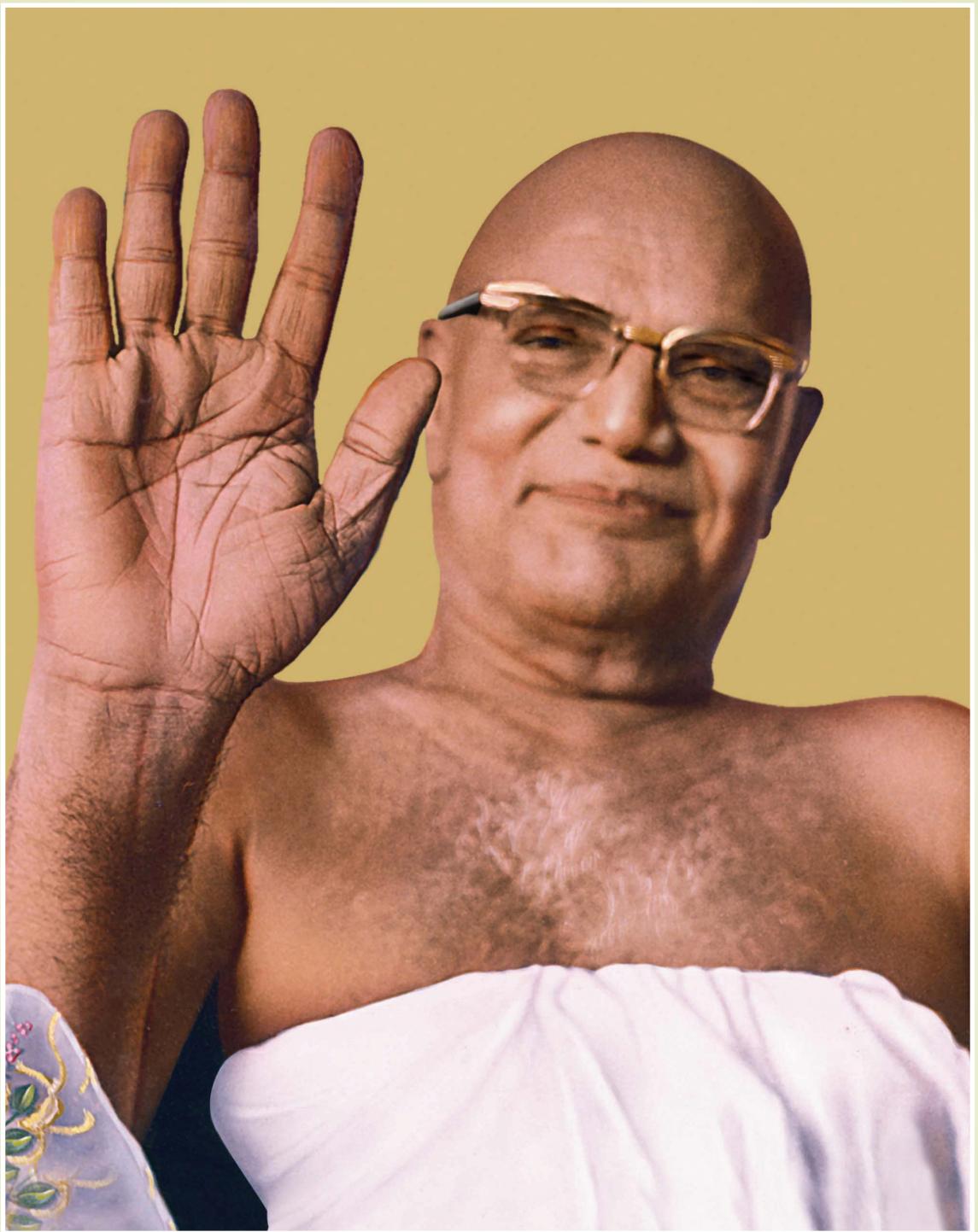

વસંત પંચમી ઉત્ક્ષાવ
પૂજય શ્રીમોટા - જ્ઞાનદિન
તા. ૨૧-૧-૨૦૧૮

“મારે સમાજને બેઠો કરવો છે” – શ્રીમોટા

ધાર્યુ ધણીનું થાય ?

‘આખરે ધાર્યુ ધણીનું જ થાય છે,’ એવી સમજણ સમાજમાં છે. જ્ઞાનપૂર્વકની સંપૂર્ણ નમૃતા કેળવવા માટે ઉપરનું સૂત્ર ને તેની ભાવના ઉત્તમ છે; પણ સાધકમાં કે જીવમાત્રમાં ચેતન રહેલું છે. એ ચેતન કાંઈ નમાલું નથી. સર્વ કંઈ કરવાને શક્તિમાન છે, તે ભૂલવું જોઈતું નથી. મરણિયો નિર્ધાર જો પ્રગટે છે, તો પ્રભુકૃપાથી બધું થઈ શકે છે. જેનામાં સંપૂર્ણ જ્ઞાનપૂર્વકની નમૃતા પ્રકટેલી છે, અને જેનું અહીં પૂરેપૂરું ઓગળી ગયેલું છે તેવો જીવાત્મા તેવું બોલે તો તે યોગ્ય ગણાય. અથવા તો જે સાધક સંપૂર્ણ જ્ઞાનપૂર્વકની નમૃતા કેળવવાના હૈતુથી એવું ઉચ્ચારે તો તે પણ યોગ્ય; પરંતુ તારા જેવા જીવો, જેનામાં નર્યુ અહીં ભર્યું પડ્યું છે, તે જો તેવું બોલે તો તે વદતોવ્યાઘાત છે.

આસક્તિ નાશ પામેથી રાગદ્રોષ મીટી જશો
આધારશુદ્ધિ એવાને સર્વ પ્રકારની થશે.

હરિ: ઊં આશ્રમ, નડિયાદ
પ્રકાશિત

હરિ: ઊં ગુંજ

વર્ષ: ૧૩

દ્વિમાસિક-સામયિક

જાન્યુઆરી-ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૮

દ્રસ્તી મંડળ

શ્રી ગૌતમભાઈ વાડીભાઈ પટેલ
શ્રી જીતન્દ્રકુમાર જી. અમીન
શ્રી રાજેન્દ્રભાઈ બી. રાવલ
શ્રી લોગેશભાઈ ડી. પટેલ
શ્રી પ્રણવભાઈ એસ. પટેલ

લવાજમ દર

વાર્ષિક : રૂ. ૬૦/-
પાંચ વર્ષ માટે : રૂ. ૨૫૦/-
દસ વર્ષ માટે : રૂ. ૪૦૦/-

હરિ: ઊં ગુંજના ગ્રાહક બનવા
માટેનું ફોર્મ પાના નં. ૧૩ ઉપર છે.

હરિ: ઊં ગુંજ અંગે

- બેટની રકમ હરિ: ઊં આશ્રમના નામે ચેક અથવા મનીઓડર/ચેક/ડીડી/ઇ-બોકીંગ મારફતે કાર્યાલયના સરનામે મોકલવી.
(ઇન્કમટેક્ષ એક્ટની કલમ-૮૦-જી-(૫)-ની નીચે બેટની રકમ કરમુક્તિ પાત્ર છે.)
- હરિ: ઊં આશ્રમ,
પો.બો.ન. ૭૪, નડિયાદ,
પીન : ૩૮૭૦૦૧.
ફોન : ૭૮૭૮૦૪૬૨૮૮

નિવેદન...

પૂ. શ્રી મોટાના સાહિત્યમાં અનેક ફૂલોની સુગંધ પ્રસરતી અનુભવાય છે. તેમાં ગુલાબની સુગંધ છે તો મોગરાની મહેંક અને ચંપાની ખુશ્ભુ છે તો રાતરાણીની સુવાસ છે. નાના મોટા અમૂલ્ય મોતી સમાન, ફૂલો સમાન, દીપસમાન, વિચાર મૌકિતક માનવ હદ્યને સ્પર્શો છે. જીવનનું લક્ષ્ય અને દિશાનું દર્શન કરાવે છે.

કોઈપણ પ્રકારની જીવનવિકાસની સાધનાનો મૂળ પાયો જ શ્રદ્ધા અને મૌન-સાધના. એક જાતનું ભાવાત્મક ધ્યાન છે.

સંસાર તો અંતરમાં જડાઈ ગયેલો હોય છે. બાધ્યસંસાર તે તો તેની ઘટનાઓનું માત્ર અંતરનું વ્યક્ત સ્વરૂપ છે. નબળાઈનો સ્વીકાર સબળ થવા માટે છે. નબળાઈમાં આળસુની જેમ પડી રહેવા માટે નથી. નિષ્ઠામ પ્રેમભક્તિ અને સાધના, કાળને અને સ્થળને લંબાવી શકે છે, તેમ ટૂંકાવી પણ શકે છે. જ્યાં જ્યાં બેદ દેખાય ત્યાં ત્યાં જીવનનું મૃત્યુ છે.

વૃત્તિ એટલે ગતિ. જો આપણને સાચી વૃત્તિ - ગમે તે પ્રકારની જાગી હશે, તો તે ગતિ પ્રગતિ કરાવશે જ. એવી વૃત્તિ જાગે તો સમજવું કે સદ્ગૃતિ જાગી છે. બાકી તો સામાન્ય વૃત્તિની લહર આવીને વર્થ પસાર થઈ ગઈ એમ સમજવું.

પૂ. શ્રી મોટાનું તનના ગહન ચિંતનનું મંત્ર્ય સમજવા જેવું છે. “તન તો આપણું રક્ષણકર્તા છે. આપણી આસપાસનાં વાયુમંડળમાં વાસનાથી ભરેલાં સૂક્ષ્મ તત્ત્વો એટલાં બધાં છે કે, જો આપણને ભગવાને દેહ આખ્યો હોય તો તે બધાં જ આપણામાં પ્રવેશીને આપણને તેમનું એક મૂઢ હથિયાર બનાવી દઈને પોતાની વાસના સંતોષીને આપણું અધઃપતન કરત.”

પૂ. શ્રી મોટાનું ચિંતન-સર્જન જીવનના ઉદ્ધાર માટે, ઉત્કર્ષ માટે અને ઉદ્ગમ માટેના સાધનોથી સંપત્ત અને અમૂલ્ય રત્ન સમાન છે.

સંપાદક : ડૉ. ચંપકભાઈ ર. મોદી
તા. ૧૦-૧-૨૦૧૮

શ્રી જિતેન્દ્રભાઈ જ. અમીન
મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી

હરિ: ઊં આશ્રમ, નડિયાદ

હરિઃ ઊં ગુજ

વર્ષ : ૧૨મું

જન્યુઆરી-ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૮

● લેખન : સંકલન ●
ડૉ. ચંપકભાઈ ર. મોટી
નડિયાદ.

● સંપાદન ●

ડૉ. ઉપાબેન પેર
ડૉ. બેલા આર. શાહ

- પ્રતિ ૨ માસો તા. ૧ થી ૧૦ માં અંક પ્રગટ થાય છે.
- સરનામું બદલાયું હોય તો ગ્રાહકે નંબર સાથે તાત્કાલિક કાર્યાલયમાં લેખિત જાણ કરવી.

સાધક-લેખકોને નિમંત્રણ

શ્રી મોટાના સાધકો-ભાવકોને તથા અન્ય લેખકો-કવિઓએ ‘હરિઃ ઊં ગુજ’ દ્વિમાસિક માટે તેમનું સાહિત્ય કાગળની એક બાજુ સુવાચ્ય હસ્તાક્ષરે કાર્યાલયમાં મોકલી આપવું.

● લખાણ અંગે ●

- શ્રી મોટાના સાહિત્ય વિષયક
- શ્રી મોટાના જીવન વિષયક
- પોતાના મૌન-સાધનાના અનુભવો
- કાવ્ય, નિબંધ, વાર્તા કે સંવાદ સ્વરૂપે સાહિત્ય મોકલવું.
- નિયાદના આશ્રમ પ્રવૃત્તિ વિષયક
- યોગ્ય સમયે સામ્યાંકિકમાં ફૂતિને સ્થાન આપવામાં આવશે.
- લેખકના કે અન્ય સાહિત્યકારના વિચારો, શ્રી મોટાના અને લેખકના પોતાના અંગત વિચારો છે.

મુદ્રક : સાહિત્ય મુદ્રણાલય પ્રા.લિ.

સિટી મિલ કમ્પાઉન્ડ, કાંકરિયા રોડ,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૨૨

અનુક્રમણિકા

ક્રમ વિષય	પૃષ્ઠ
૧. વસંત ઝતુ અને માહાત્મ્ય	૩
૧. વસંત એટલે ઝતુરાજ ! ઝતુના કુસુમાકર	૩
૨. સાધનામાં દીક્ષિત - શ્રી મોટાની વાણી	૩
૩. પૂ. શ્રી મોટાનો જીવનસંદેશ	૮
૨. સાધનાકાળ - સાધક અને સાધના	૧૦
૩. હૈયાસૂઝની આંખ - ચમત્કારિક શક્તિ	૧૪
૧. હૈયાસૂઝની આંખ ઉઘે છે.	૧૪
૨. હૈયાસૂઝનો ઉકેલ બુદ્ધિના ઉકેલ કરતાં ચઢે.....	૧૪
૩. હૈયાસૂઝની ચમત્કારિક શક્તિ	૧૫
૪. ધ્યાનમાં એકાગ્રતા અને પ્રગતિ	૧૬
૫. જીવન સ્પંદન	૧૮
૧. સહ્ય અન્યાય કેવાયે !	૧૮
૨. શું આકાંક્ષિત થવાયું છે !	૧૮
૩. ગરીબનોયે ગરીબ પૂર્ણ	૧૮
૪. જીવન ઈચ્છા ફળવવાને	૧૮
૫. ગરીબને કોણ પૂર્ણ છે ?	૧૮
૬. ન કોણી આંખ ઉઘે છે	૧૯
૭. પરંતુ કાલ આવ્યો છે	૧૯
૮. ધીરજ એની ખૂટી ગઈ છે	૧૯
૯. ગરીબમાં પ્રાણ ફૂંકવાને	૧૯
૧૦. ગરીબ તો ન્યાય માગે છે.	૧૯
૬. જીવનસંદેશ	૨૦
૧. ગુરુ અને સાધક	૨૦
૨. ગુરુનું કાર્ય	૨૦
૩. સાધકનું કર્તવ્ય અને દાસ્તિબિંદુ	૨૧
૪. શરૂઆતમાં તો અધૂરી શર્દી	૨૨
૫. ગુરુ પ્રત્યે સાધકનું આરંભનું ને તે પછીનું વલાણ	૨૨
૬. શરૂઆતના સાધક પર ગુરુની સ્થૂળ સમીપતાની અસર ..	૨૩
૭. ગુરુનું એવા સાધક પ્રત્યે વર્તન	૨૩
૮. ગુરુશક્તિનું પરિણામ	૨૩
૯. શરણભાવ	૨૪

૧. વસંત અનુ અને માહાત્મ્ય

૧. વસંત એટલે અનુરૂપ !

અનુના કુસુમાકર : |

(ભગવદ્ગીતા ૧૦ / ૩૫)

શ્રી કૃષ્ણ કહે છે : ‘અનુઓમાં હું વસંત અનુ હું. વસંત માનવજીવનને પણ તસુવરોની જેમ વિભૂષિત કરવાની પ્રેરણા આપે છે. જીવનમાં વસંતની જેમ ખીલવું જીવનને સૌંદર્ય સભર બનાવવું. જીવનની સુગંધ પ્રસરાવી માનવતાની મુંક દ્વારા આશાદીપ સતત પ્રજીવલિત રહે અને બૂજાય નહીં, તેની સભાનતા રાખવી. વસંત પહેલાં પાનખર આવે જ. માનવ જીવનમાં પણ પાનખર આવે જ છે. પોતીકા સગાંસંબંધી સર્વે સાથ છોડી જતા રહે તો પણ ભાંગી પડ્યા વિના ઈશ્વરમાં શ્રદ્ધા રાખી પોતાના પુરુષાર્થ અને પરમાર્થમાં મંજ્યા રહીશું તો પ્રભુ આપણું જીવન ખીલવશે જ. જીવનમાં છવાયેલા ગાઢ અંધકાર પછી સૂરજની રોશની આવવાની જ છે.

વસંત એટલે સમત્વનું પ્રત્યક્ષ દર્શન. જીવનમાં વસંત માણવી હોય તો જીવનમાં આવવારા સુખદુઃખ, જ્યાપરાજ્ય, યશ-અપયશ, ઈત્યાદિ દ્વંદ્વમાં સમવૃત્તિ કેળવતા આવડવું જોઈએ. ગીતામાં ભગવાને કહ્યું છે, “ સમત્વ યોગ ઉચ્યતે । ” આ યોગનું લક્ષણ છે.

વિદ્યાકેત્રે આ દિવસે સરસ્વતી પૂજનનું મહાપર્વ ગણાય છે. સંગીત, નૃત્ય, નાટક વગેરે કલામય ઉપહારો દ્વારા કલાદેવી સરસ્વતીની આરાધના કરવી જોઈએ.

ભારતીય સંસ્કૃતિએ બધી જ દાખિથી વસંતને આવકારી છે. અને તેના વધામણા રૂપે વસંત પંચમીનો ઉત્સવ મન મૂકીને માણ્યો છે. ‘વસંતપંચમી’ આહારવિહારમાં યોગ્ય પરિવર્તન લાવવાનો સંદેશ

આપે છે. સમત્વવૃત્તિ કેળવી શીલ, સંયમ અને નિષ્ઠામ ધર્મ દ્વારા નિસ્વાર્થ ભાવે સેવાયજ્ઞ કરી વસંતમાંથી પ્રેરણા લઈ પોતાની જાતને કંડારી, શ્રી મોટાના માર્ગ સ્વ અને સર્વના કલ્યાણ માટે સંકલ્પ કરીએ.

૨. સાધનામાં દીક્ષિત - શ્રી મોટાની વાણી

પ્રભુકૃપાથી મને તો વિશ્વાસ છે કે મારા સદ્ગુરુ મહારાજ જીવંત સમર્થ છે. એમણે જ પ્રેમભાવ વડે કરીને મારો હાથ પકડ્યો છે. તેઓએ જાતે પધારીને મને સાધનામાં દીક્ષિત કર્યો, તે પ્રસંગની રસિક કથા તમને આજ ખુલ્લા થઈને લખું છું. મારે મીરાબેડી (પંચમહાલના દાહોદ તાલુકામાં) અંત્યજ સેવા મંડળની કાર્યવાહક સભામાં એક વખતે હાજરી આપવાને જવાનું હતું. તે દિવસે સવારની ફાસ્ટ ટ્રેનની દાહોદ જવાને માટે ટિકિટ પણ કઠાવી અને જ્યાં અંદર જવા જઉં છું, ત્યાં જ મારી દાખિ એકાએક સદ્ગુરુ પર પડી. તેઓ ખેટરોમની બહાર એક ખૂણામાં શાંતપણે બિરાજેલા હતા. જેવી દાખિ પડી કે તરત જ હું તો પાછો વખ્યો અને તેઓશ્રીને પ્રેમભક્તિથી સાચાંગ દંડવત્ પ્રણામ કર્યા અને બહુ રાજ થયો. તેઓશ્રીએ હુકમ ફરમાવ્યો કે રેલવેની ટિકિટ મારે પાછી આપી દેવી. ઉમળકાથી મેં તો ટિકિટ પરત કરી દીધી અને મીરાબેડી નહીં આવી શકાય એવો તાર દાહોદ કર્યો. તે પછી તેઓશ્રીને ઘેર આવવાને પ્રાર્થના કરી. તેઓ ઘેર પધાર્યા. મસ્તીમાં શ્રી કુદાકૂદ કરે અને આમથી તેમ નાચે ! નાચિયાદની નરખીપોળમાં અમે ત્યારે રહેતાં હતાં. ત્યાં ખડકીમાં ઉપર એક નાનકડી મેડી હતી, ત્યાં તેમને બેસાડ્યા. તેઓ નાચિયાદ પધાર્યા તે તો મારી પોતાની આંતરિક પ્રાર્થનાના ભાવ વડે

કરીને પધારેલા હતા. સાબરમતી નદીમાં એલિસબ્રિજથી ટાઉન હોલ જતાં જમણા હાથ બાજુએ પુલની શરાંતમાં નીચે સાધુઓનાં જે રહેઠાણ છે ત્યાં તેઓ પડી રહેતા. ત્યાં તેમની સંગાથે ચાર દિવસ રહેવાનું બનેલું. ત્યારે નીકળતી વખતે તેઓશ્રીને માનસિક પ્રાર્થના કરેલી કે ‘મારાથી તો પરિસ્થિતિ અને સંજોગ મૂકીને આપશીની પાસે રહી શકાય તેવી શક્યતા નથી. આપ પોતે કૃપા કરીને નહિયાદ પધારી શકો, તો જ આપશી દ્વારા કંઈક લાભપ્રાપ્તિ થઈ શકે.’ અહીં ‘લાભપ્રાપ્તિ’ એટલે શું, તેની યોગ્ય સમજણ તે કાળે તો કશી પ્રગટેલી ન હતી. પરંતુ તે સમયે તેવી પ્રાર્થના કરી હતી, તે તો ચોક્કસપણે યાદ છે.

તેઓ મેડીમાં બેઠા કે તરત તેમણે મને કહ્યું કે ‘હું તને સાધનામાં દીક્ષિત કરવાને આવ્યો છું, અને તે માટે એક મોટું મકાન જોઈએ.’ મેં તો ત્યારે અચંબો પામીને કહ્યું કે ‘બાપજી, હું તો ગરીબ છું. મારે કશી કોઈ મોટા મોટા માણસોની ઓળખાણ-પિછાન નથી અને એવી લાગવગ પણ નથી કે જેથી કરીને કોઈક એવા મોટાનું મકાન મેળવી શકું. તેઓ તો આવેશમાં આવી જઈને કદાચ મને મારી પણ બેસત, પરંતુ હું જરાક આઘો બસી ગયો. તેમણે મને કહ્યું કે “તું તો ગંધેડો છે. તારામાં કશી અક્કલ નથી. સાવ બુધ્યુ છે.” એવું એવું કેટલુંયે બધું ઉચ્ચાર્યુ હશે ! પછી તો તેઓ પાછા બોલ્યા કે “મોટું મકાન જોઈએ, એટલું જ માત્ર બસ નથી, પરંતુ તે એકાંત જગામાં પણ આવેલું હોવું જોઈએ.” “અરે, પ્રભુ ! અહીં જ્યાં મોટું મકાન જ મેળવી શકવાની શક્યતા નથી, ત્યાં વળી એકાંત જગાની તમે પાછા વાત કરો છો !” એવું મનમાં બોલું છું, ત્યાં તો તે પાછા ભભૂકી ઊઠ્યા અને બોલ્યા કે ‘એક મોટું મકાન જોઈએ, અને તે પાછું સંપૂર્ણ

એકાંતમાં હોવું જોઈએ. એટલું જ નહિ પરંતુ પણ એક જગાશય પણ હોવું જોઈએ. એવું મેળવીને જલદી જલદી મારી પાસે તું પાછો ચાલ્યો આવ.’

આવું કેવી રીતે મેળવવું તેની મને તો કશી પણ શક્યતા કે સૂજ પડી શકતી ન હતી. એટલામાં તો મારે કામે જવાનો સમય થયો. તેઓશ્રીને મેં તે માટે પ્રાર્થના કરી અને સંમતિ મેળવી. મારી બાને તેઓશ્રીની મેં ભાળવણી કરીને હું તો મરીડા ભાગોળે શાળાના કામે જવાને નીકળ્યો.

રસ્તે જતાં જતાં રોજ મારે વહેરવાડમાંથી પસાર થવાનું હતું. વિદ્યાપીઠમાં રહેલા, એટલે તે સંસ્કારને કારણે હિંદુ-મુસ્લિમ એકતાનો ભાવ પણ જાગેલો ખરો. તે ભાવથી પ્રેરાઈને રોજ જતાં જતાં વહેરવાડના એક પ્રતિષ્ઠિત સજજન કાસમસાહેબને હું રોજ ‘અસ્સલામ આલયકુમ’ ભાવથી નિયમિત રીતે કરતો. અને મારે રોજ ત્યાંથી જવાનો સમય મિનિટે મિનિટનો પૂરી રીતે નિયમિત હતો, એટલે તેઓ પણ દરરોજ પોતાના મકાનના ઓટલા ઉપર મારી રાહ જોતા ઊભા રહેતા. તેમને હું પ્રેમથી સલામ ભરતો અને તેઓ પણ તે રીતે પાછી વાળતા. આવો અમારો અતૂટ નિયમ હતો. પરંતુ આજે તો ‘એક મોટું મકાન, એકાંત જગા અને પાસે જગાશય !’ એ જ વિચારસરણીમાં મારું મન ડૂબી ગયું હતું. તે કારણથી કરીને હાજી કાસમભિયાં સાહેબ ઓટલા ઉપર ઊભા રહ્યા હતા, તોપણ તેમને મેં જોયા નહિ, અને વીસેક ડગલાં આગળ ચાલ્યો ગયો. રોજની સલામ ભરવાના અભ્યાસને કારણે ત્યાં જ સલામની સ્મૃતિ જાગી રેથી પાછો ફર્યો, અને કાસમભિયાં સાહેબ પાસે આવીને તેમને સલામ ભરવાનું ચૂકી ગયો, તે માટે તેમની ક્ષમા પણ મારી. ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે ‘અલ્યા, તું આજે કયા વિચારમાં ડૂબી ગયો

છે ?' મેં કહ્યું કે 'મારે ઘેર એક ઓલિયા સાહેબ પદ્ધાર્યા છે.' તો તેમણે કહ્યું કે 'એ તો તારા સારા નસીબની હકીકત છે.' પરંતુ મેં તેમને કહ્યું કે 'અટલાથી જ પતતું નથી. એ તો એવું એવું માગે છે કે જે કદી પણ મેળવી ન શકું.' ત્યારે તેમણે મને કહ્યું કે 'તું બરાબર માંડીને મને બધી હકીકત કહે તો ખરો !' તે પછી મેં તેમને બધી વિગતવાર હકીકત કહી સંભળાવી.

તેમણે કહ્યું કે અરે, ભગત ! તું મૂંજાય છે શા માટે ? આપણો એક મોટો બંગલો ઉભાષાને રસ્તે છે અને તે એકાંત જગામાં છે. તેની નજીકમાં વસ્તી પણ નથી અને પાસે જ રામ તલાવડી પણ છે. જા, તે તને વાપરવા આપું છું, લે આ તેની કુંચી લઈ જા. અને તારા ઓલિયાને તે બંગલામાં રાખજો !' આ મકાનની તો મને ખબર હતી. શ્રી ઈંદ્રલાલભાઈના સમયમાં ત્યાં જ હરિજન આશ્રમ ચાલતો હતો અને ત્યાં ઘણો સમય હું રહ્યો પણ હતો. આવું મોહું મકાન, એકાંત જગા અને જળાશય તેઓશ્રીના માગવા પ્રમાણે જ મળી ગયાં, તેથી કેટલો બધો આનંદ મને પ્રગટેલો તે તમને કેવી રીતે સમજાવી શકું અને વર્ણવી શકું ?

મને તો દોડીને એકદમ મારા ગુરુમહારાજ પાસે જઈને તેમને પગે પડી જવાનું દિલ થયું, પરંતુ તે કાળે પણ કર્તવ્યનું ભાન જબરજસ્ત હતું, તેથી તેવી પ્રગટેલી ભાવનાના પૂરથી પણ તણાઈ જવાનું માંડી વાળીને મળેલાં કર્મમાં જ પ્રયાણ કરવાનું રાખ્યું. મરીડા ભાગોળે જઈ, કામથી પરવારી કરી, પાછો ઘેર આવ્યો, ત્યારે તેમને ગદ્યગદ ભાવથી પ્રણામ કર્યા અને બનેલી બધી હકીકત કહી સંભળાવી. તે પછીથી તેઓને લઈને તે મકાનમાં રહેવાનું રાખ્યું હતું અને ત્યાં મને તેઓશ્રીએ સાધનામાં દીક્ષિત કર્યો.

આ બધો પરાપૂર્વનો એક સંબંધ છે. હું એમને ન ઓળખ્યું. એ મને ન ઓળખે. આ સોએ સો ટકાની

વાત સાચી છે. આ ત્યારે એવા માઝાસો સાથે પરાપૂર્વથી સંકળાયેલા આપણે હોઈએ. એ પરાપૂર્વનો જે સંબંધ છે એની સાંકળ આપણે જાણતા હોતા નથી. પહેલી વખતે બે મહિના સવા બે મહિના રહ્યા. બીજી વખતે દોઢ મહિનો રહ્યા. ત્રીજી વખતે એક મહિનો મારી સાથે રહ્યા, મને દીક્ષામાં આ માર્ગ લઈ જવામાં એ જ બાળયોગી. જે મારા ગુરુમહારાજ (શ્રીકેશવાનંદજી)ના શિષ્ય હતા. એમણે જ મોકલેલા.

દીક્ષા એટલે એક બાજુ જતા હોઈએ તેનાથી બીજી બાજુ વહેણ વાળવું. જેમ આ નહેરો ખોદે છે અને નદીનું એક બાજુ વહેણ ચાલતું જતું હોય ત્યારે એ પાણીને બીજી દિશામાં લઈ જઈને ઉપયોગ કરવો એનું નામ દીક્ષા.

ત્યારે હું સાવ બુદ્ધલ હતો. મને કંઈ ગતાગમ ન હતી. પણ ગુરુમહારાજે કૃપા કરી. અંદર વહેણ છુપાયેલું હશે એની એમને ખાતરી. આ માર્ગમાં પાત્રતા બહુ જરૂરની છે. ભૂમિકા પણ જરૂરની. એણે અંદરનો ભંડાર જોયો હશે. મને આમાંથી આમાં વાળવાને પ્રયત્ન કર્યો. દીક્ષા આપી. વસંત પંચમીનો દિવસ હતો. (તા. ૨૨-૧-૧૯૨૩, સોમવાર) Significant અને પ્રતીકરૂપ આ દિવસ છે. વસંત ઋતુમાં કુદરત નવો સ્વાંગ સંજે છે. આંબાને પણ મોર આવે. એ દશ્ય નિહાળવું, એ તો જેની આંખ કેળવાયેલી હોય, તે એનું સૌંદર્ય, એની શોભા સમજે. આજે તો પર્વતોમાં જાય તો કહે, "મારા હાળા આ પથરામાં શું જોવું છે ?" એમ કહેનારા મેં જાતોજાત સાંભળ્યા છે. પણ એના સૌંદર્યને પારખવાને માટે આંખ કેળવાયેલી જોઈએ, હૃદય કેળવાયેલું જોઈએ. બાકીનાને એની ગતાગમ ન પડે.

હું પણ સમજ્યો ન હતો, પણ આજે ઘણાં વર્ણોથી આ સમજણ મને પડી. એમ સમજ્યો કે

બરોબર આ symbolic action છે. આ પ્રતીકાત્મક હતું.

પહેલાં તો ગુરુમહારાજ કહે, ‘તારી માની રજા લઈ આવ.’ મારી બા પાસે ગયો. કહ્યું, ‘બા, એક ગુરુ આવ્યા છે.’ મારી બા જાણતી હતી. કારણ કે પહેલવહેલા મારે ઘેર જ લઈ ગયેલો. એ તો નાચે, કૂદ અને ધમાધમ કરે. “મારા હાજા વાંદરાને કંઈથી લાવ્યો?” એમ મારી બા કહે; મેં કહ્યું, ‘બા, હવે તું બોલીશ કરીશ નહિ. પણ એમણે મને કહ્યું છે કે દીક્ષા લેવાની છે.’ ‘શું કરવાનું?’ ‘બા, મને કશી ખબર નથી.’ ‘તો મારા રજ્યા, ખબર વિના આપણે બધું કરવું? પૂછ એને.’ મેં તો પૂછ્યું, ‘બાપજી, મારી બા કહે છે મારા બેટા, મારા રજ્યા! ખબર વિનાનું તું બધું કરે તે સારું નહિ. પૂછ એમને.’ એથી એમણે કહ્યું, ‘આ દીક્ષા આપું પછી તારે ભગવાનને રસ્તે જવાનું.’ આ રસ્તાની કશી જારી બહુ ગતાગમ મને નહિ. તે પછી મેં તો મારી બાને કહ્યું, કહે, “ચૂનિયા, ભગવાનને રસ્તે જવાની વાત તો સારી છે. પણ આ તને સાધુ બનાવી દેશે તો?” મેં કહ્યું, “બા, બની જઈશ.” હોવે.... મારા રજ્યા તને અક્કલ નથીને. આ બધું કોણ ચલાવશે? તારે નાના ભાઈઓ છે.’ તો કહ્યું, “એ હું ના જાણું.” તને તારા ગુરુમહારાજ જે કહે તે તારે કરવાનું. તારે ભગવાનને રસ્તે જવાનું છે. એમાં શું વાંધો? કશો વાંધો નથી.” મારી બાએ કહ્યું.

મને તો દીક્ષા આપી. એ તો જે કંઈ કરતા હતા તે કર્યું. પહેલે દિવસે કહે, ‘તું ધ્યાન ધર.’ મેં કહ્યું, ‘શેનું ધ્યાન ધરવાનું? તમે કરો તો જોઈ લઉં.’ તો કહે, ધ્યાનની કશી ખબર નથી?’ મેં કહ્યું, ‘ના, મને કશી ખબર નથી.’ તો કહે, ‘ધ્યાનનો અર્થ સમજે છે?’ મેં કહ્યું, ‘એકીટશે એકાગ્રતાથી એક જ વિચાર

આવે તે ધ્યાન કહેવાય. એવું આશરે આશરે કહું છું.’ તેઓ કહે, ‘તો તું એમ જ કર.’ ‘પણ એ તો થતું નથી. આ મનમાં તો હજારો સંકલ્પ વિકલ્પ આવે છે.’

પછી તો એમણે એક આટલો મોટો આઠ-નવ ઈચ્છાનો લોઢાનો ખીલો કાઢ્યો. એનો પાછલો દંડો હોય તે જોરથી બે બ્રમરની વચ્ચે માર્યો. મને ખબર નહિ કે આ ખીલો મને મારેવાને કાઢ્યો હતો, નહિતર તો નાસી જત. તે દયા કરીને નહિ, ધીમે રહીને નહિ, જોરથી મારેલો. તમ્મર આવી ગઈ. આ શરીર બેભાન થઈ ગયું. ત્રણ દિવસે શરીર જાગેલું. એટલી મને ખબર છે. પણ, ત્યારે મને ખબર નહિ. જ્યારે ધીરે ધીરે ભાન આવવા લાગ્યું ત્યારે મારા ગુરુમહારાજને હું પગે લાગ્યો હતો. એટલી મને ખબર છે.

જ્યારે ભાન આવ્યું ત્યારે મેં જોયું કે તે મને પગે મસાજ કરતા હતા. એમણે મને પૂછ્યું, ‘અલ્યા, ધોકરા, હવે વિચાર આવતા હતા?’ મેં કહ્યું, ‘ના.’ વિચાર-બિચાર કશું નહિ. તમે મને ખીલો ધોક્યો અને વિચાર ઉડી ગયા. બિલકુલ વિચાર જ નહિ.’ પછી પૂછ્યું કે ‘તારી સ્થિતિ શી હતી?’ મેં ફરીથી કહ્યું કે ‘વિચાર જ નહિ.’ ત્યારે એમણે પૂછ્યું કે ‘આવું કેટલો સમય રહ્યું?’ મેં કહ્યું, ‘રહ્યું હશે પંદર વીસ મિનિટ.’ એમણે ડોંકું હલાવ્યું. મેં પૂછ્યું, ‘અડ્ઝો કલાક-બે કલાક?’ તો ય ના કહ્યી. અને પછી એ બોલ્યા, ‘ત્રણ દિવસ થઈ ગયા.’ આ સાંભળી હું એકદમ ચોકી ગયો. અને મને આઘાત પણ લાગેલો. મારાથી બોલાઈ ગયું, ‘આ મેં ભયંકર ભૂલ કરી.’ આ મારા માટેનો મોટામાં મોટો અનુભવ હતો.

ગુરુમહારાજે એ પછી મને કહ્યું કે ‘તારે સંસારમાં રહીને કામ કરવાનું છે પણ સંસાર માટે નહિ.’ મેં પૂછ્યું, ‘એ કેવી રીતે બને?’ ત્યારે એમણે કહ્યું કે

‘સંસારને તારા મનમાંથી જ કાઢી નાખ.’ મેં કહ્યું,
 ‘તમે કહો છો તેથી એક જાટકે મનમાંથી નીકળી જાય
 તેવું બને નહીં.’ ત્યારે એ બોલ્યા, ‘ભઈ, તું ભાવના
 કેળવ.’ મેં પૂછ્યું કે ‘શું ભાવના કેળવું?’ ત્યારે
 એમણે સમજાવ્યું કે ‘જે તે બધું પ્રભુપ્રીત્યર્થી કરવાનું.
 જ્યાં ત્યાં ભગવાન જ વસેલો છે. અલ્યા, આપણામાં
 પણ આપણો સંચો ભગવાનની શક્તિને લીધે ચાલે છે.
 સંસાર પણ ભગવાનની શક્તિને લીધે ચાલે છે. હવે
 તારે આખી જિંદગી ભગવાનને માટે જીવવાનું છે.’

આ વાત મારે ગળે ઊતરી ગઈ અને બહુ ગમી
 ગઈ. અને એ પ્રમાણે હું ભાવના કેળવીશ એમ
 નિશ્ચય કર્યો.

દીક્ષાના આ પ્રસંગની અસર મારા જીવન પર
 એટલી બધી તો ઊરી પડેલી છે, કે તે અસરથી જે
 ભાવના પ્રગટ્યા કરેલી, તે ભાવનાએ મને સાધનામાં
 ભાંગી પડતાં હંમેશાં ઉગારેલો છે. તેઓશ્રી
 મારે ત્યાં નિદ્યાદ પદ્ધાર્યા તે તેમની અપાર કરુણાનું
 પ્રત્યક્ષ જીવતું જાગતું દસ્તાવેજ કરેલું છે. આવી તેમની સહજ
 કરુણાનો અદભુત પ્રતાપ કદી પણ હું વીસરી શક્યો
 નથી.

કદી પણ મેં તેમની છબી પાસે રાખી નથી, અને
 રાખવાનું દિલ થયું હોત તો પણ તેટલી રકમ ત્યારે
 મારી પાસે ન હતી. જો કે પ્રભુકૃપાથી મારા સદગુરુ
 મહારાજની મારા દિલમાંની ભાવનાથી પ્રેરાઈને તેમનું
 સાકાર સ્વરૂપ પ્રગટાવવાનું હંમેશાં બન્યાં કરેલું છે,
 અને અંતરમાં તેવી રીતે તેમને જગાડવાનું અને
 જગાડીને તેઓશ્રીને પ્રત્યક્ષ કરીને તેમની કૃપા મદદ
 માગવાનું અને પ્રેરણા પામવાનું કરી શકાયું છે. શ્રી
 સદગુરુનું પ્રેમભક્તિ શાનપૂર્વકનું અવલંબન અને

તેમાંથી મળતાં ભાવ અને શક્તિ તે વળી કોઈ જુદા
 જ પ્રદેશની હકીકત છે. તે મોટું મકાન, તે એકાંત
 જગા અને તે રામ તલાવઠી આજે પણ હ્યાત છે.
 મારા જીવનવિકાસનું તે એક પવિત્ર તીર્થસ્થળ છે,
 પરંતુ વારંવાર તે સ્થૂળ તીર્થસ્થળનમાં જઈને પબાવન
 થવાનું પણ મેં કરેલું નથી. તેમ છિતાં તે તીર્થસ્થળની
 ભાવનાની અસરને હું કદી ભૂલી શક્યો નથી. સ્થૂળ
 ભાવના કરતાં સૂક્ષ્મની ભાવનામાં પ્રભુકૃપાથી
 પરોવાઈ રહેવાનું અને તેમાંથી ચેતન મેળવવાનું
 જ્ઞાનભાન સાધનાની શરૂઆતથી તજ તેઓશ્રીની
 કૃપાથી મેળવી શકાયું હતું.

નિદ્યાદમાં મારા ગુરુમહારાજે મને કહ્યું હતું કે
 ‘બીજાને ઓખખવાની ગડમથલમાં પડીશ નહિએ.’
 એક દિવસ એક રસ્તે જતાં માણસને પથ્થર મારવાનું
 કહ્યું. ગુરુમહારાજનો હુકમ તો પાળવો જ જોઈએ.
 પથ્થર માર્યો પણ ઘા એવી રીતે કર્યો કે પથ્થર પેલા
 માણસથી બેત્રાશ ફૂટ આગળ પડ્યો અને પથ્થર એને
 વાગ્યો નહિએ. છિતાં એ તો મને ગાળો દેવા લાગ્યો. મેં
 તો કહી દીધું કે આ ગુરુમહારાજને કહે. એમણે મને
 કહ્યું છે. એટલે એ તો દોડતો ઉપર ગયો અને
 ગુરુમહારાજને પગે પડીને રડવા લાગ્યો. હું એની
 પાછળ ગયેલો એટલે જોયું કે આંખમાંથી ચોધાર આંસુ
 વધ્યે જ જાય. એણે રડતાં રડતાં કહ્યું કે ‘આજે તો
 દુષ્ટમાં દુષ્ટ કર્મ કરવા જતો હતો. તેનું વર્ણન પણ ન
 થઈ શકે. તમે મારા પર બહુ કૃપા કરી.’ આ સાંભળ્યું
 ત્યારે ગુરુમહારાજના હુકમનું હાર્દ હું સમજ્યો.
 આવો હુકમ બુદ્ધિથી ન વિચારતાં પ્રેમભક્તિથી પાળવો
 એ ધર્મ છે. પણ જ્યાં સુધી ભાવનાનું સાતત્ય પ્રગટું
 નથી. ત્યાં સુધી બુદ્ધિ બાખાળા કરે છે.

૩. પૂ. શ્રી મોટાનો જીવનસંદેશ

તમારા સંસાર અને ગૃહસ્થાશ્રમ કરતાં દેશ પહેલો છે. આજે ભલે તમારા ખ્યાલમાં ન આવે, પણ એ હકીકત છે. આ દેશ ના હોત તો આપણે ક્યાંથી હોત ? આપણા આણુએ આણુમાં આપણો દેશ છે. આપણા દેશની ભાવના છે.

કાળ એવો આવે છે કે સંસારનું-તમારા સ્વાર્થનું-વિચાર્યથી હવે નહિ ચાલે. ‘નહિ વિચારીએ તો શું થશે?’ એમ કોઈ પૂછે તો એ મારે કહેવું નથી. મારો ધર્મ બિવડાવવાનો નથી- ડરાવવાનો નથી.

બહુ જૂના કાળની વાત કહું હું સાયલામાં હતો. રાજદરબારમાં મારા મિત્રની સાથે જમવાનું હતું. ચાંદીના થાળમાં રોટલા આવે. એક બટકું લઈએ ત્યાં તો રોટલો ઉપાડીને પેલો માણસ લઈ જાય. મેં કહું, ‘ખાવા તો દે.’ તો કહે, ‘નહિ, આ તો લઈ જવાના. તમોને તાજો જ આપવાનો.’ બાજરીના રોટલાની અંદર ખાડો હોય તે ધીથી ભરી દે. ‘અયા, આટલું બધું ?’ તો કહે, ‘એ તો ખાવું જ પડે.’ એક બટકું ખાંધું હોય તો પણ તે લઈ જાય. ‘આટલા બધાને શું કરશો ભઈ ?’ ‘આ બધા માણસો છે ને તે ખાશે.’

ત્યારે મેં કહું, ‘ભઈ, આટલો બધો ખરચો થાય છે તે બધું જ જરી.’ ‘શું કહો છો મોટા, તમે ?’ મેં કહું, ‘હા સાહેબ, સાચું કહું છું.’ આતો ૧૯૪૩ કે ૧૯૪૪ ની સાલની વાત છે. ત્યારથી કહેતો આવ્યો છું કે આ પૈસો કલમને ગોટે જશે, તે તમે સહન કરશો. તેના કરતાં આ પરમાર્થ કરો, થાય તો કરજો. આ બધાં ઘણાં બેઠેલાં છે. આજે પણ આ પરબીડિયાં પર બધાં નામ, બધું લખજો. આ બધાં પડીકાં અમારે સાચવીને રાખવા પડશે. નહિ તો ઇન્કમટેક્ષવાળો પાંસઠ ટકા લઈ લે. મારો તો પ્રાણ જતો રહે. મારાથી આ પ્રજાના પૈસા, મારા ભગવાનના પૈસા સરકારને આપી ના દેવાય.

આ કાળ વિજ્ઞાનનો છે. હું તમને સાચી વાત કહું છું. કોઈક પૂછે ‘ભગવાનમાં વિજ્ઞાન ?’ ‘જરૂર. એ ભગવાન છે. હું તમને સાચી વાત કહું છું કે આ કુદરત પોતાની બક્ષિસ આપવા આજે મોકદ્દા હાથે તૈયાર છે. કુદરત પોતાનું રહસ્ય ખોલવાને માટે તત્પરતાવાળી છે, તૈયારીવાળી છે. આપણી પાસે સ્વીકારાત્મકપણું નથી. આપણી ભૂમિકા જાગેલી નથી. વિજ્ઞાનની શોધખોળો કેટકેટલી થઈ છે ? આ વિશ્વવિગ્રહ પછી કેવી શોધખોળો થઈ છે. આ કુદરતનું રહસ્ય આ વિજ્ઞાનીઓ પામતા જાય છે.

આ વાત માત્ર વિજ્ઞાનને માટે જ નહિ, પણ આ ભગવાન કહે છે કે ‘ભાઈ, હું ખુલ્લો થવાને-તમારી પાસે આવવાને તૈયાર છું. તમે મને બાથમાં લઈ લો.’ પણ આપણે ક્યાં હાથ પહોળા કર્યા છે ? આપણે તો ધન-દોલત, માલ-મિલકત, પ્રતિજ્ઞા, આબરૂ, કુટુંબ-પરિવાર, જમીન-જાગીર, ઘરબાર વગેરેને બાથ ભીડી છે.

આ વિજ્ઞાનનાં રહસ્યો ખુલ્લાં થાય એવો કાળ છે. એટલે આપણા દેશમાં વિજ્ઞાન ખૂલે, એનાં સંશોધનો થાય. એને માટે તો મારે વીસ-પચીસ-પચાસ લાખ રૂપિયા મળે તો ય કરું. પણ મને મળે ક્યાંથી ?

ઘણા કરવા જેવા મુદ્રા મને લાગે છે. મારા ભગવાનને પગે લાગીને, સાણાંગ દંડવત્ પ્રણામ કરીને કહું છું કે ‘પ્રભુ, મને તારું સાધન બનાયું ખરું પણ હું કમજોર છું. મને માફ કરજે કે હું તારું બધું ચલાવીને કરી શકતો નથી.... માણસ છું.’

એટલે જેટલું થાય છે એટલું કરું છું. આ વિજ્ઞાનનું સંશોધન થાય એટલા માટે આઠ લાખ રૂપિયા જોઈએ.

વિજ્ઞાનનાં આવાં રહસ્યો ખોળાય, માત્ર એક બાબતમાં નહિ પણ ફીજિક્સ, કેમેસ્ટ્રી, બાયોલોજી,

બોટોની, મેથેમેટિક્સ વગેરે એવા બધા દસબાર વિષયો લીધા છે.

ફોર્ઝફાઉન્ડેશન તો કરોડો રૂપિયાનું છે. આ તો એકનું નામ દીધું પણ બીજાં ઘણાં છે. સ્વીટ્રાર્લેન્ડમાં ઘણાં છે. અહીં આપણા દેશમાં એ મદદ કરે છે. અમારા જુગતરામકાજને વેડછી (તા. વાલોડ, જિ. સુરત) પણ સ્વીટ્રાર્લેન્ડની મદદ મળી છે. સમોડા (જિ. મહેસૂણા) માં પણ મદદ મળી છે. કેટલેય ઠેકાણો મદદ મળી છે ! મને તો શરમ આવે છે. કાળો સાલ્વો પહેલું-એટલી બધી મને શરમ લાગે છે ! આપણે ત્યાં ઘણું બધું હોવા છતાં પરદેશના લોકો આવીને મદદ કરે એ આપણે માટે શરમની હકીકત છે.

આપણે ત્યાં ભરપૂર પડ્યું હોય અને આપણે બીજાની મદદ લઈએ, એ બિલકુલ ધાજે નહિ. આ સંસ્કૃતિને પણ છાજું નથી. મારે પણ એવું ફાઉન્ડેશન કરવું છે, વીસપચીસ લાખ જોઈએ. પણ ત્યાંસુધી આ શરીર જીવે કે ના જીવે. પણ આ જે સારો સંકલ્ય થયો તેને પૂરો કરવો. કોઈ કોઈ એકાદ વ્યક્તિ કરોડોમાંથી એક કહું તો ચાલે-બિંદુ-સમુદ્રનું બિંદુ-એવી મને મદદ કરે છે, દિલથી મદદ કરે એવા મને ભગવાન બેટાડી દે છે.

સમાજમાં ગુણ અને ભાવના પ્રગટે તેમ જ એવા ગુણ અને ભાવનાના ઉદ્દીપન દ્વારા સમાજ બેઠો થાય, એવા તલના કરોડમાં ભાગ જેટલાં પણ કલ્યાણકારી કામો આવા શરીરથી થાય છે એ તો મારા હજારો હથવાળા ભગવાનના સ્વરૂપનું ચેતનવંતું ભાવવાહી પ્રત્યક્ષ દર્શન છે. નહિતર સમાજના છેક તળિયાના સ્તરનું આ શરીર આવાં મોટા કામો કેવી રીતે પાર પાડી શકે ?

આમાશી એક પૈસો પણ મારા આશ્રમમાં જવાનો નથી. ભવિષ્યમાં કોઈ વિચારક મારા વિશે લખશે ત્યારે લખશે કે ‘મોટા’એ ઘણું સરસ કામ કર્યું.

એકેએક પૈસો કાયમ રહે, વ્યાજ જ વપરાય પ્રજાનો એક પૈસો બગડે નહિ. ગુજરાતમાંથી આવા કોઈ હોય તો બતાવજો. મારે જાણવું છે, એની પાસેથી શીખવું છે. સમુદ્ર તરવાની હરીફાઈના સવા લાખ ગુજરાત સરકારને આયા. એ કાયમ રહેવાના. એનું વ્યાજ બધાંને આપી દેવાનું. એનું વહીવટી ખર્ચ સરકાર ભૌગવે. એક પૈસો એમાંથી જાય નહિ. આટલો બધો વિચાર કરી કરીને આ પૈસાનો ઉપયોગ-વહીવટ કરું દું.

આ મારા વખાણ કરવા માટે નથી કહેતો. વખાણ તો મારે જોઈતા નથી. લોકો તો ભરપૂર નિંદા કરે છે, એની મને ખબર છે. પાસેના પણ કરે છે, પણ એની મને પડી નથી. પણ આ હકીકત છે. આ તો તમે જાણો અને પૈસા આપી શકો માટે કહું દું. મોટા, સારો વહીવટ કરશે. આપણો એક પૈસો પણ બગડશે નહિ. યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન, ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ, એગ્રિકલ્યુરલ રીસર્ચ કાઉન્સિલ એ બધા કહે, ‘પૈસા લઈએ પણ વહીવટી ખર્ચ તમારે આપવો પડશો.’ અમે કહું કે ‘તમારે લેવા હોય તો લો અને ના લેવા હોય તો નહિ. એક પૈસો વહીવટી ખર્ચમાં નહિ મળો.’ તેઓ કહે કે ‘આ અમારો કાયદો છે.’ ‘તમારો કાયદો તમારી પાસે રહ્યો. અમારી શરતે લો, નહિ તો નહિ.’ આ સંસ્થાઓ કેન્દ્ર સરકારે સ્થાપેલી છે. બધાએ પૈસા લીધા. એક પૈસો એમાંથી વહીવટી ખર્ચનો જવાનો નહિ અને વ્યાજ આવી રીતે વપરાઈ જવાનું.

* * *

૨. સાધનાકાળ - સાધક અને સાધના

(અભિપ્રાય કશાયનો બાંધી લેવો ઘટે નહિ)

- * આપણે આપણું કહ્યું કરવાનું છે, મનનું કહ્યું નહિ. મન કહે તે પ્રમાણે કરવાનું હોય તો પણ, તે વેળા તરત તો નહિ જ; પણ થોડીવાર પછી જાણે આપણે જ કરતા હોઈએ એમ કરીને તે કરવાનું રાખો.
- * વ્યક્તિઓના નવા પરિચયો અને સંબંધો કરવાનું આપણે મન રાખવાનું નથી; પરંતુ કંઈક આવી જ પડે તો કોઈ જાતની અવગાણનાની વૃત્તિ ન રાખવી.
- * સાધનાકાળના શરૂ શરૂના તબક્કે જે જુદું જુદું વાંચવામાં પડી જાય છે તે ગ્રંચવાડામાં પડશે - એ રીતે એનો માર્ગ ખુલ્લો રહેવામાં અડયણો આવશે. એનું મન એને હજારો પરસ્પર વિરોધી દિશાઓમાં તાણી જશે. અનેક તર્કવિતર્ક જાગશે. સૌથી ઉત્તમ તો એ છે કે સાધનામાર્ગનું વાંચવાની તે વેળા જરૂર નથી જે સૂચવાયું હોય તે જ પ્રેમભાવે, સમર્પણભાવે, શરણાગત રહીને ઉત્કટભાવે કર્યા કરીશું, ને એમાં જ્યારે સ્થિત થતા જઈશું ને ભગવાનનો ભાવ આપણામાં સ્થિર થવા માટે, ત્યાર પછી જે કંઈ વાંચવું હોય તે વાંચવું.
- * ઊર્મિ-લાગણી આપણું અણમોલું ધન છે. ધૂળધોયો જેમ સોનું ભણેલી ધૂળમાંથી ધૂળ ધૂળ કાઢી નાંખી સોનું તારવી લે છે, તેમ લાગણીમાંથી આપણે તેવું તારવી લઈ શકીએ છીએ, તેનો ઉપયોગ કરી શકીએ છીએ, પરંતુ તેમાં લાગણી સાથે રમત કરવા જઈને એને નોતરવી ન ઘટે કે આપણે સામે જઈને એને ખેંચી લાવવાની કે ઉતારવાની ન હોય, કારણ કે તેમાં ખોવાઈ જવાવાનો પૂરો સંભવ છે.
- * ઊર્મિને, લાગણીને દબાવવી એ ઠીક નથી; પરંતુ તે સાથે, એ ઊર્મિવાળી લાગણીની સાથે, વહ્યાં જવું એ પણ ઈષ નથી. બસે વચ્ચેનો આપણાથી લાભપ્રદ રસ્તો ખોળી લેવાવો ઘટે.
- * કોઈ પણ કામ કરતાં પહેલાં આપણે વિચારવાનું રાખવાનું છે; કરતી વખતે કે પછી એ વિષે કશું જ વિચારાવું નહિ. કશું દબાવવાનું નથી. દબાયેલું હશે તે મનમાં કયરા તરીકે પડી રહેશે ને વખતોવખત ઉપર તરી આવશે.
- * આખા દિવસની માનસિક ભૂમિકાનું સ્થાન ફેરવીને, હદ્ય પર લાવીને વર્તવાનું રહેશે; એટલે ભાવથી પ્રેરાઈને આપણે બધું કામ કરવાનું છે.
- * મનને તદ્દન ખાલી રાખ્યા કરવાનું છે. જે કંઈ વિચારો, ગઢમથલો ઊપજે એનો તુરત ઉકેલ કરી દેવાનું આપણે રાખવું.
- * બધો જોક-આગ્રહ માત્ર સાધના ઉપર જ મૂકો. સત્ત્વગુણના પણ ગુલામ થવાનું નથી. પહેલાંનું ભણેલું ભૂલાંનું પડશે. એક વાર તો સારા સ્વભાવની પણ પર થાઓ.
- * જે કંઈ કરતા રહીએ તેમાં દિલ હોય, પ્રેમ હોય, રસ હોય અથવા એ બધાં ન હોય તો એ બધાં જન્મવાનાં જ છે એવી શ્રદ્ધાથી, વિશ્વાસથી ને ધગશથી સર્વ કંઈ કર્યા કરીએ, એનો તંત પકડી રાખીએ એટલી જાગૃતિ આપણે રાખવી જોઈશે.

- * સાધકનું પ્રત્યેક કાર્ય સહેતુક થવું ઘટે છે તે ઉધ્ર હેતુ પૂર્ણ થવો જોઈએ.
- * ભક્તિ કોઈના જેવી આપણે માગવાની ન હોય, કારણ કે પ્રત્યેક વ્યક્તિની વૃત્તિના પ્રકાર નોખા નોખા હોય છે. એકના પ્રમાણનું ખોખું બીજાને બંધબેસતું ન પણ આવે. જ્યારે આપણે આપણા જીવનમાં આપણા આ સાધનાના કાર્યને જ સર્વોપરિ લેખીશું ને એને જ વધુમાં વધુ મહત્વ આપતાં રહીશું, ત્યારે જ સાધનાને યથાર્થ સ્વરૂપમાં ફળતી અનુભવી શકીશું.
- * સ્વજનોને કે કોઈને પણ પત્રો લખો ત્યારે માત્ર કોરી હકીકતવાળા જ કાગળો ન લખતાં એમાં લાગણી, ભાવ, વ્યક્તિગત પ્રેમસ્પર્શ વગેરે પ્રગટવા દેવાં. તે લખતી વેળા આપણે જાણે તેમના દિલની પાસે હોઈએ, આપણી ચેતના જગ્રતપણે ત્યારે આપણામાં જ સમાયેલી રહે, એવું થઈને લખવું. પત્રલેખનને પણ સાધનાનું અંગ ગણવું પડશે ને બનાવવું જોઈશે. આપણા હદ્યમાં પ્રેમભાવને વધારે વેગ આપવાને માટે આપણા પ્રેમભીની સાકાર ચેતના અથવા વધુ સારું તો ભાવાત્મક ચેતના આપણી સામે સાધન તરીકે આપણે જગાડવાની છે.
- * આપણા આગ્રહો, વિચારો, મંતવ્યો, જ્યાલો વગેરેને આપણે બીજાઓ ઉપર ન લાદીએ ને કંઈ કહેવાનું હોય તે એક વખત પ્રેમપૂર્વક કહીએ અને તે પણ જરાકે ભાર દીધા વિના; ને પછીથી એનો સમૂહન્ગો વિચાર પણ કાઢી નાખીએ. સૌ કોઈને એમની એમની રીતે એમના જ વાતાવરણમાં સ્વતંત્રપણે વિકસવા દઈએ.
- * આપણે બીજી સકળ વૃત્તિઓનું જોશ ને એનું સ્વચ્છંદીપણું મિટાવવું હોય તો આપણા કામની ભાવનામાં ખૂબ એકાગ્રપણો, ઉત્કટ ભાવથી વળજ્યા રહેવું જોઈશે; તે સિવાય આ વસ્તુ થવી શક્ય નથી. અને આવું કરીશું તો જ બીજી વસ્તુઓને આપણે ગૌણપણે હાથમાં કે મનમાં લઈ શકીશું.
- * સાધન મુખ્ય નથી-જેમ કામ મહત્વનું નથી. પણ કામની ભાવના મહત્વની છે. તેમ સાધનાથી જો ભાવનાના પરિણામ પર ને તેનાં સૂક્ષ્મ પરિવર્તનોમાં ઉત્તોતતર ફરક પડતો રહેતો ન હોય, તો આપણું સાધન માત્ર જડ યંત્રની રીતે થાય છે એમ સમજવું. સાધન યાંત્રિક થતાં તે વર્થ ઠરે છે.
- * સાધનાનું કાર્ય ઘણું જ abstract (ભાવનાત્મક કે અપ્રત્યક્ષ) હોવાથી એમાં રસ જગાવવાનું અધ્રુ હોય છે, કારણ કે એ રસને પકડનાર ને સમજનાર ઈન્ડિયો નથી; ઈન્ડિયોનો એ વિષય જ નથી. જાગૃત થયેલું હદ્ય જ એને અનુભવી શકે છે. જે જણાવવાની હરકત ન હોય તેવાં બધાં મુખ્ય કામો આપણે સૌ સ્વજનોને કહીએ; તેમની સલાહ લઈએ; ને તેઓને તે પણ તેમનું જ કામ છે એમ લાગવા દઈએ; જેથી બધાં આપણા કામમાં રસ લેતાં થશે અને તેમ થતાં આપણું કામ કેટલેક અંશો હળવું પણ થશે. કશાયમાં સગવડ થવાપણું ન હોય.
- * કોઈ પણ આપણું કશુંક પ્રેમથી કરે, તો આપણે તેની ખૂબ કદર કરવી. એવી કદરભાવના આપણે સરળતાથી અને સહદ્યતાથી રાખવાની છે. એથી

- સામાના દિલ પર અસર થાય છે, ને તેને પણ આપણી તરફ લાગણી રાખવાને ઉત્તેજન મળે છે. વળી આપણામાનું અક્કડપણું પણ ઓદ્ધું થાય છે.
- * આપણાથી થતાં બધાં કામોમાં કંઈ લાભ મેળવવાની કે ગેરલાભ થવાની કશીયે ઈચ્છા કે ભય આપણે રાખવાનાં નથી. એનું સ્વાભાવિક દૈનિક લાભમાં કે ગેરલાભમાં ભલે આવતું હોય; પરંતુ આપણી માનસિક ભૂમિકમાં તેવી ઈચ્છાને ક્યાંયે સ્થાન ન હોય એટલું આપણે સતત જોવું ધટે.
 - * કામ કદીયે આપણને વિનંકર્તા થશે નહિ. તે તો એક રીતે આપણી ધારણામાં આપણને વધારે મક્કમ બનાવવાને માટે અને દઢ રહેવાને માટે, કસોટી કરવાને માટે મળેલી તક છે.
 - * પોતાનાં આપ્તજનોને પણ પોતાની ધૂનમાં વાળવાને માટે આપણામાં કશોયે આગ્રહ ન રહેવો ધટે.
 - * ગુરુની સાથેના સ્થૂળ પરિચય કરતાં સૂક્ષ્મ ભાવનાથી આપણો સંપર્ક વધે તે વધુ અગત્યનું છે.
 - * સાધકે પોતાનું, જાતનું, વિચારોનું, વૃત્તિઓનું, લાગણીઓનું, ભાવનાઓનું ને ચેતનાનું ઊંઠું પૃથક્કરણ કરતા રહેવું પડશે; ને તે દરેકને તેના યથાર્થ સ્વરૂપમાં સમજ્ઞને આપણા વિકાસમાં તેમનો કેવી રીતે શ્રેષ્ઠ ઉપયોગ યોજી શકાય તે સમજ લેવું પડશે.
 - * કોઈ પણ લાગણી કે ઊર્ભિનો ઊભરો આવે, ત્યારે તેનો ઉપયોગ નામસ્મરણના વેગમાં કરી લેવાનું ચૂકવું નહિય. સમજણાથી આગળ વધ્યા કરવાનું રાખવું, અંધશ્રદ્ધાથી નહિ. જાતીય
- વિષયવાસનાનો ઉપભોગ તો સાધક માટે ઊંડી ખીણમાં ફેંકાઈ જવા જેવું છે.
- * આપણી ચેતનાની સાંકળ આપણા પ્રત્યેક પિયજનમાં જોડાયેલી રાખવાનું કર્યા જઈશું તો એનું જોર વહેંચાઈને વેડફાઈ જવાનું છે. જ્યાંસુધી આપણામાં એટલી શક્તિ પ્રગટી નથી કે તે બધાં સાથે એકધારું સંધારા રાખી શકીએ, ત્યાં સુધી તો એકમાં જ ચેતનાની સાંકળ રહ્યા કરે એ જરૂરનું છે.
 - * તાવ આવતો હોય ત્યારે એક પ્રકારનો જુસ્સો હોય છે. તેવે વખતે ભગવાનનું નામસ્મરણ કરીને તાવના વેગનો ઉપયોગ કરી શકાય છે. પ્રામાણિક અને સાચા મથવામાંથી એક દિન સાચો પ્રાણ પ્રગટી જવાનો જ છે. મથે છે તે મેળવવાને માર્ગ છે. અભ્યાસ વધતાં વધતાં જ વૈરાગ્ય જાગવાનો છે. સાધકનું મહત્ત્વનું એક લક્ષણ પ્રસંગચિત્તતા છે.
 - * ગ્રાટક, ધ્યાન, જાપ, ધારણા એ બધાં સાધનોથી તાત્કાલિક પરિણામ દેખાતું નથી, તેમ છતાં મનને ઊંચી ગતિએ લઈ જનારાં તે સાધનો છે, જો તે પરતેની આપણા હંદયની આંખ ને ભાવના ખૂલી ગયા હોય તો. જેની અહંતા ગળી ગયેલી છે, તેને મન કે પ્રાણ અપરા પ્રકૃતિમાં રગદોળાવી શકતાં નથી.
 - * આપણે વારંવાર આપણને નીરખ્યાં કરવાનું છે. ને મનથી અલગ પડતાં કે થતાં પણ શીખવાનું છે.
 - * ઈન્ડિયોના સ્પર્શ તથા વિષયોને મન ન સ્વીકારી શકે તે કાજે નિઃસ્પંદતા તથા નીરવતા સ્થાપવી જોઈશે. સમતા કેળવવાની પણ એટલી જ જરૂર છે. સમતા વિના શાન્તિ ન સંભવે.

- * મનને તો હજુ બુદ્ધિની મદદ વડે એના આડાઅવળાપણાને સમજુને કંઈક અંશે કાબૂમાં પણ લાવી શકાય, પરંતુ બુદ્ધિનું તેવું નથી હોતું. બુદ્ધિ એ પ્રકાશ રૂપે છે; એ હાઈને પ્રગત કરે છે; સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ છે, તેવી બુદ્ધિની શુદ્ધિ પણ તેટલી જ જરૂરી છે.
- * પ્રાણમાંથી ઉત્પત્ત થતા આવેશો, આવેગો, આતુરતાપૂર્વકનાં શોક, મોહ, રાગ, દિલગીરી, તલસાટ આદિ જે ઊઠે છે, તે બધાંનો ઉપયોગ સાધનાનો ભાવ પ્રગટાવવામાં કરી લેવો રહે છે. તેમ કરવાથી તેમની તેમની રીતે તે વપરાતું અટકી જરો ને તેમ થતાં એમની શુદ્ધિ આપોઆપ થશે. આ બધું થવાવા માટેની શક્તિ સંકલ્પબળમાં રહેલી છે. સંકલ્પબળની શક્તિ સર્વોપરી છે. જે તે કંઈ થયા કરતું હોય છે તેની પાછળ સંકલ્પનું બળ કામ કરી રહેલું હોય છે.

- * જે જે કંઈ બને કરે-મનમાં પણ-તે બધું શ્રીભગવાનને ચરણકમળે સમર્પ્યા કરીએ. એમ સમર્પ્યા કરવામાંથી એની સાથે હદ્યનો સંબંધ બંધાયે જાય છે.
- * અહંકારને હજારો માથાં છે. એનાં માથાં કપાઈ જાય, છતાં નવાં નવાં જન્મતાં હોય છે. ‘હે ભગવાન ! આ તને સોંઘ્યુ’ એમ ખાલી ખાલી બોલ્યે નહિ ચાલી શકે. એમાં સાચેસાચી, ખરેખરી દર્દભરી હૈયાની દાનત તે કાજેની તે તે પરત્વેની પૂરી પ્રકટેલી હોવી જોઈશે. સાધકે એકકી રહેવાનું છે, ઇતાં તે એકલો અટૂલો નથી, નોધારો નથી, જો તેણે શ્રદ્ધાના મૂળમાં ને શ્રદ્ધાના વિષયમાં પોતાનું હદ્ય પરોવી દીખું હશે તો.

* * *

(જીવનપરાગ પૃષ્ઠ ૧ થી ૮)

‘હરિઃ અંગ ગુંજ’ના ગ્રાહક માટેનું ફોર્મ

લવાજમના દર : વાર્ષિક : ₹ ૫૦/- પાંચ વર્ષ માટે : ₹ ૨૫૦/- દસ વર્ષ માટે : ₹ ૪૦૦/-

નામ : _____

સરનામું : _____

ગામ/શહેર : _____ તાલુકો : _____ જિલ્લો : _____

પીનકોડ નંબર : _____ ફોન નંબર : _____ મોબાઇલ : _____

હું ‘હરિઃ અંગ ગુંજ’ના દ્વિમાસિક-સામયિકનાં લવાજમ પેટે મનીઓર્ડર/ચેક/ડીડી/ઇ-બેંકીંગ ડારા ઢા. _____ (અંકે રૂપિયા _____) મોકલાવું છું. ચેક/ડીડી નંબર : _____ તારીખ : _____ બેંકનું નામ : _____

નોંધ : ચેક/ડીડી ‘હરિઃઅંગ આશ્રમ, નડિયાદ’ના નામનો મોકલવા વિનંતી.

ફોર્મ તથા ચેક/ડીડી/મનીઓર્ડર મોકલવાનું સરનામું :
હરિઃઅંગ આશ્રમ, પો.બો. નં. ૭૪, નડિયાદ. પોન : ૩૮૭ ૦૦૧
મો. : ૯૮૭૮૦૪૬૨૮૮

મોકલનારની સહી

૩. હૈયાસ્કુલની આંખ - ચમત્કારિક શક્તિ

૧. હૈયાસ્કુલની આંખ ઉદ્ઘાટણ છે

જો આપણું બધું જ જીવતું જાગતું લક્ષ જીવનવિકાસના ધ્યેયમાં એકાગ્ર ને કેન્દ્રિત થયું હશે તો જીવનવ્યવહારનાં કર્મ તો થયાં જ કરશે. તે થશે એટલું જ નહિ પણ તે વધારે યોગ્યપણે થશે એ પણ જણાવ્યું છે.

એક દિનાં જોતાં આ એક કોયડાં જેવું લાગે એ પણ લખ્યું છે. જે વિષયમાં આપણું મન સમગ્રપણે એકાગ્ર ને કેન્દ્રિત થયેલું હોય છે. તે જ વિષયમાનું કર્મ સારું થાય છે, આવી સામાન્ય અનુભવની સમજણ છે. આમ જો પહેલાંના કરતાં જ્યારે હવે મનની એકાગ્રતા ને કેન્દ્રિતતા ધ્યેય તરફ સંપૂર્ણભાવે ને સંપૂર્ણ રીતે એના યંત્ર થવામાં પ્રકટેલી હોય અથવા થવા તરફ વળેલી હોય ત્યારે જીવન વ્યવહારનાં કર્મ કેવી રીતે પહેલાં કરતાં વધું સારાં થાય ? એ ગ્રાન્થનો જવાબ બીજી રીતે પણ આપી શકાય. એક તો બીજી બધી પ્રવૃત્તિમાં આપણે નિઃસ્પૃહ રહેવાનું છે, એનો અર્થ એમ નથી કે આપણે એ બાબતમાં કેવળ દુર્લક્ષ સેવવાનું છે અથવા તે કામ બગડે તો બગડવા દેવાનું છે. કામ યોગ્ય રીતે થાય તે તો જવાનું છે જ. મળેલું કર્મ પણ જીવનથી નિરાળું નથી, એટલે તે પણ (યોગ્યયોગ્ય ભાવે ને રીતે) કરવાનું જ છે; પણ જો આપણે આપણા પોતાનામાં જ પૂરેપૂરા યોગ્ય રીતે સતત ગંગધારાવત્તુ સ્થિર અને રત થયા હોઈશું, તો

તેમાંથી એક એવી હૈયાસ્કુલ અથવા હૈયાઉકેલની શક્તિ પ્રગટી જાય છે કે પછી કોઈ કર્મ વિષે આપણને જાગ્ર વિચાર કરવાના રહેતા નથી. જે જે સમયે જે જે બન્યા કરે છે તે સમયે તેનો ઉકેલ કેમ લાવવો, તેનું માર્ગદર્શન આપોએ પ્રભુકૃપાથી મળ્યા કરે છે.

૨. હૈયાસ્કુલનો ઉકેલ બુદ્ધિના ઉકેલ કરતાં ચદે

આપણી આંખથી કોઈ પદાર્થને જોવામાં કશા વિચાર કરવા પડતા નથી. તે તરફ લક્ષ ગયું કે એ પદાર્થ દેખાયો જ. તેવી રીતે આ નવાં ઊઘડેલાં જ્ઞાનયક્ષુ જે પ્રશ્ન તરફ લક્ષ આપે તેનો ઉકેલ પણ તે તરત બતાવી શકે છે; એટલે પછી બુદ્ધિથી દરકે પ્રશ્નની બંને બાજુઓ પૂર્વપક્ષ અને ઉત્તરપક્ષ વિચારી વિચારીને તેના તેવા નિર્ણય વડે કામ લેવાની જરૂર નહિ રહે. અને પછી તો બુદ્ધિના ઉકેલ કરતાં હૈયાની આંખનો ઉકેલ યોગ્ય હોય છે, એવું અનુભવીશું. વળી હાલ તો કોઈ એવું મહત્વનું કામ થતાં પહેલાં એના વિષે પુષ્ટ વિચારો આવે છે અને તે થઈ ગયા પછી તેના ઊંડા સંસ્કાર તે મૂકૃતું જાય છે તથા તેની છાયા પણ કેટલાક વખત સુધી આપણાને ઘેરી લે છે. તે બધું ધીમે ધીમે ઓછું થઈ જઈ છેવટે તે વિલય પામી જશે; અને કામ પૂરું થતાં તે અંગેનો વિચાર પણ બંધ થઈ જશે; ને આપણે જીવનધ્યેયની ભાવનામાં વધારે ને વધારે એની અંતરની પ્રક્રિયામાં પ્રકટતા જઈશું.

૩. હૈયાસૂઝની ચમત્કારિક શક્તિ

આવી યોગ્ય માર્ગ બતાવતી હદ્યની આંખ ખૂલે છે એ તો અનુભવનો વિષય છે. તે બુદ્ધિથી કેમ સમજાવાય? શ્રી ભગવાનને મુક્તાત્માઓએ અનેક રીતે વણવેલો છે તે તેમને તેમને થયેલા ખેરેખરા અનુભવોને આધારે. જ્યારે સર્વ દેશના ને સર્વ કાળના સત્પુરુષો ‘સર્વજ્ઞ’, ‘સર્વવ્યાપી’, ‘સર્વશક્તિમાન’, ‘સર્વધી’ વગેરે વગેરે વિશેષણોથી ભગવાનને નવાજે છે, ત્યારે તે બધાના એકમતવાળા કથનમાં વજૂદ તો હોલું જોઈએ એમ બુદ્ધિથી સ્વીકારીએ તો તે તર્કશુદ્ધ વિચાર છે. તેમને એવા અનુભવો થયા, કારણ કે એમના હદ્યના તાર સર્વશક્તિમાન ભગવાનની સાથે જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક સંધાર્ય ગયા હતા. હવે ‘જે જેનું (સંપૂર્ણ એકાગ્ર ને કેન્દ્રિતપણે) ચિંતન કરે, તે તેમય થઈ જાય’, એ માનસશાસ્ત્રીય હકીકત પણ બુદ્ધિગ્રાહ્ય છે. મુક્તાત્માઓમાં પણ માનવીને છક કરી નાખે એવી શક્તિ તેઓ ‘સર્વશક્તિમાન’, ‘સર્વજ્ઞ’, ‘સર્વધી’ એવા શ્રીભગવાન સાથે એકાકાર,

તદાત્મ થઈ ગયા તેથી પ્રકટી અને તેમનાથી એવાં કર્માં થયાં કે જે બીજાંને ચમત્કારી ને અદ્ભુત લાગે. ભગવાનની શક્તિ તેઓમાં પણ જેટલા પ્રમાણમાં તેઓ તદ્વાપ થઈ ગયા હોય તેટલા પ્રમાણમાં તેમના અંતરસત્ત્વમાં છતી થાય છે, (જોકે તેમનાં જગતને દેખાતાં કાર્યોમાં તો તે નિમિત્ત પ્રમાણો પ્રકટે છે.) એ વાત બુદ્ધિ સ્વીકારી શકે એવી છે. અને તેથી તેમનામાં ઉપર જણાવી તેવી જગતને છક કરી નાખતી શક્તિવાળી જ્ઞાનદાસ્તિ કે હૈયાસૂઝ પ્રકટી શકે એ પણ આ વિચારસરણી અનુસાર બુદ્ધિથી સમજાય એવી હકીકત છે. એટલે બુદ્ધિની સંપૂર્ણ નિર્મણતા અને સમતા પ્રકટતાં જીવનમાં જ્ઞાનદાસ્તિ અને સાચી હૈયાસૂઝ પ્રકટે છે અને તેવી વેળાનો નિર્મળ થયેલી બુદ્ધિનો નિર્જય સાચો હોઈ શકે છે. એટલે આપણે પણ આપણી બુદ્ધિ તેવી થાય તે હેતુથી ખંતથી જાગ્રત થઈ થઈને મથવાનું છે. બુદ્ધિમાં સમતા પ્રકટે એનું નામ યોગ છે.

* * *

ગુરુ પ્રત્યે માન

જો ગુરુ પોતાના સાધકો પાસેથી ખૂબ આદરભાવ અને પૂજયભાવની અપેક્ષા રાખે તો તેવી વૃદ્ધિ ગુરુને માટે યોગ્ય નથી. માન, પ્રેમ, આદરભાવ, પૂજયભાવ-એ બધાં લક્ષણો તો સાધકની સાધનામાંથી પરિણામરૂપે વ્યક્ત થયેલાં હોવાં જોઈએ. ગુરુ પ્રત્યે માન, પૂજયભાવ તથા તેની ચેતનાશક્તિની મહત્તમ શરૂઆતમાં સાધકને હોતાં નથી. એ તો જેમ સાધનામાં તે પરોવાતો જશે તેમ તેમ આપોઆપ આવ્યા વિના રહેશે નહિ, એટલે ગુરુની સમીપતા યોગ્યતાવાળી અને ફળદારી તેટલા જ પ્રમાણમાં ગણી શકાય કે જેટલા પ્રમાણમાં સાધકનું સમગ્ર જીવન તેની ચેતનાશક્તિ સાથે સંકળાતું જાય અને તેનો દેવી લાભ લેવાતો જાય. સાધકે જ આ બાબતમાં લક્ષ રાખીને તેનામાં મજ્યા કરવાનું છે, તે તેણે વારંવાર ઘ્યાલમાં રાખવું પડશે.

હરિ: અંગુજ દ્વિમાસિક સામયિક માટે મળેલ નાણાંકીય સહયોગ :

૨૫,૦૦૦-૦૦	શ્રી શરદભાઈ એમ. રાવલ - અમદાવાદ
૨૫,૦૦૦-૦૦	સુ.શ્રી નર્મદાબેન બારોટ - વડોદરા
૫,૦૦૦-૦૦	સ્વ. શ્રી રમણભાઈ એચ. પટેલ - મહોરેલ
૫,૦૦-૦૦	સુશ શ્રી મૃહુલાબેન મુખી - અમદાવાદ

૪. ધ્યાનમાં એકાગ્રતા અને પ્રગતિ

ધ્યાનમાં એકાગ્રતા નથી આવતી, વિચારો હજુ ઘણા ઘણા આવે છે, તેનું કારણ તે સમયમાં ભાવમાં એકાગ્રતા, કેન્દ્રિતતા ને પરિણામે હૃદયમાં ઊંડાશ નથી પ્રકટ્યાં તે છે. પણ આપણે ત્યારે સવિશેષ લક્ષ રાખીને ધ્યાનમાં તેના તારમાં જ લગાતાર જાગૃતિથી મથ્યા કરવાનું છે. આપણા દિવસના રોજિંદા થતાં રહેતાં કર્મમાં જીવન વિકાસના હેતુનું લક્ષ જેટલું વધારેમાં વધારે એકધારું પ્રકટ્યા કરે અને તેમાં હૃદયનો ભાવ જીવતોજાગતો બન્યો જાય તેટલાં પ્રમાણમાં આપણું ધ્યાન ઉત્તમ થયા કરવાનું છે. ધ્યાનમાં ઉત્તમતા અને સહજતા પ્રકટવવાને માટે આપણે આપણા રોજિંદા કર્મવ્યવહારમાં દિલની ધારણા ધ્યેયમાં રાખ્યા કરવાને લગાતાર જ્ઞાનપૂર્વક મથ્યા કરવાનું છે. પળેપળ જાગૃતિ રાખવાની છે. કોઈ સુંદર દશ્ય કે ચિત્ર કે રસ પડે એવું પુસ્તક વાંચવામાં આપણે તહ્વીન થઈ જઈએ છીએ, ત્યારે બીજા વિચારો આપણામાં પ્રવેશતા નથી. એવી રીતે જ્યારે આપણને જીવનમાં આપણા ધ્યેય પરત્વે એવો રસ પ્રકટે છે, ત્યારે એની મેળે એકાગ્રતા ને તહ્વીનતા ને તન્મયતા પ્રકટ્યા કરે છે. ‘ખાટલે ખોડ’ તો એ છે કે હજુ આપણને જીવન પરત્વેનો સાચો, ખરેખરો, ઊંડામાં ઊંડો પૂરો રસ પ્રગટ્યો નથી. આપણે બધાં હજુ આમતેમ ફાંફાં માર્યા કરીએ છીએ. સાચા જીવનને પ્રામ કરવાની હજુ આપણને કશી પડી નથી. એની જો તાલાવેલી લાગે તો બીજા આડાતેડા

વિચારો આપમેળે બંધ થાય. કોઈ નૈસર્જિક રમ્ય દશ્ય જોવામાં આવતાં સહજપણે તેમાં રહેલા સૌંદર્યની કદર કરવાની ને તેના ઉપભોગ કરવાની રસવૃત્તિ થાય છે, તેથી કરી તેમાંથી રસ ને તેમાંથી ભાવ પેદા થાય છે એટલે ત્યારે વિચારો નથી પ્રકટતા; પણ ધ્યાનમાં કે ત્રાટકમાં આપણને કોઈ પણ પ્રકારનો રસ પ્રકટ્યો નથી; અને તેવો અનુભવ ન થતો હોવાથી તેમાં રસ કે ભાવનું સર્જન ન થાય એટલે એકાગ્રતા ન પ્રકટે તે સમજાય તેવું છે. આપણી જીવન નૌકાની દિશા બદલાઈ જવાની ઘણી ઘણી જરૂર છે. આપણું જે તરફ મોં વળેલું હોય છે, તેની પ્રત્યક્ષતા દેખાય છે. જ્યાં સુધી જીવન વિકાસના ધ્યેયનું સતત મનનચિંતિન એકધારું થતું ન અનુભવાય, ત્યાં સુધી જાણવું કે જીવનવિકાસનું ધ્યેય હજુ આપણાથી સાચા ભાવે સ્વીકારાયું નથી. દિવસના બીજા સમયમાં અનેક પ્રકારનાં આંતરિક પ્રવાહોમાં અને રોજિંદા કર્મવ્યવહારમાં મનાદિ કરણો રસ લેતાં હોય છે એટલે પછી ધ્યાનમાં એકાગ્રતા ને કેન્દ્રિતતા કેમ કરીને પ્રકટી શકે? કોઈ પણ વિષયનો અભ્યાસ વધતાં તે વિષય સહેલો થાય છે તે તેમાં રસ પણ ઉત્પત્ત થાય છે, તેવી રીતે ધ્યાનનો ખંતપૂર્વકનો જાગૃતિપૂર્વક અભ્યાસ વધતાં વધતાં તેમાં અનેરો આનંદ ને રસ જામે છે. જેમ જેમ રોજિંદા સફળ પ્રકારનાં કર્મવ્યવહારમાં ને કરણોના આંતરિક વ્યાપારમાં જ્ઞાનપૂર્વકની તટસ્થતા અને સમતા

પ્રકટતી જશે તેમ તેમ ધ્યાનમાં વિચારોના પ્રવાહોનો ઘસારો ને ઘસારો ઓછો ને ઓછો જેરમાં થતો જવાનો ને પછી તેમાંથી એક પ્રકારના ચેતનમયમાં શૂન્યત્વનો અનુભવ જરૂર થવાનો.

એકાગ્રદિષ્ટિનો પ્રયોગ

એકીટસે જોઈ રહેવાથી એકાગ્રતા સર્જય છે. તેનો અનુભવ કરવા માટે એક ઉપાય અજમાવી જોશો. તમને જે કોઈ ભજન ખૂબ સારું લાગતું હોય ને પ્રિય લાગતું હોય તે ભજન એમ ને એમ ભાવથી ગાજો; અને બીજી વખત એ જ ભજન કશાક પર આંખને સ્થિર કરીને મીંચાવા દીધા વિના ભાવથી ગાજો. બંને વખતના ભાવનું ઊંડાણ સરખાવજો. જ્યારે ભાવમાં ઘણી ઘણી એકાગ્રતા પ્રકટે છે ત્યારે આંખ એની મેળે સ્થિર રહે છે. આંખને તે વેળા સ્થિર કરવી પડતી નથી. એવી જ રીતે જ્યારે આપણને જીવનસાધનામાં ખરેખરો રસ પડે છે ને તેથી તેમાં એકાગ્રતા જામે છે, ત્યારે સાધના કરવી પડતી નથી. ત્યારે તે તો સહજમેળે થયે જાય છે.

આનંદમાં પણ તણાઈ ન જવું

આપણને જે કોઈ વૃત્તિ ઉપજે તેમાં તણાઈ જવાની ટેવ પડેલી છે. કશોક આધાત થયો તો તેમાં તણાઈ જઈ ગમગીનીમાં ગરકાવ થઈ જઈશું. કશોક હર્ષનો પ્રસંગ આવ્યો, તો તેના ઉભરામાં જાતને ગુમાવી દઈશું. પરંતુ હવે તો તેમ થતાં આપણે જાગ્રત બનવાનું છે. પૂરેપૂરા

જાગ્રત ન રહી શક્યા તો તો જીવદશા જ રહેવાની છે તે નક્કી જાણશો. આ માર્ગમાં જાગૃતિની ઘણી બધી જરૂર છે. જે જાગી શકે છે તે જીવી શકે છે, બાકીના નહિ. શરૂઆતમાં સાધકને જે આનંદ રહે છે તે તો નદીના મૂળ જેવો છે. ભરૂચ આગળ આવડી મોટી થઈ જતી નર્મદા નદી એના મૂળ આગળ તો એટલી નાની ને સાંકડી હોય છે કે ત્યાં હરણની જેમ ફૂદીને પણ જઈ શકાય. જીવનસાધના પણ એક નદી જેવી છે. જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનો જીવતો અભ્યાસ વધતાં વધતાં તે મોટી અને પહોળી થતી જાય છે તે ઉંડી પણ થતી જાય છે. જે આનંદ થયો તેનો ઉપયોગ સાધનાના અભ્યાસમાં જ્ઞાનપૂર્વક કર્યા કરવાનો છે. આનંદમાં તણાઈ જવાનું નથી, તેનો ઉપભોગ કરવાનો નથી, પણ ધ્યાનમાંથી પ્રકટતા આનંદના ભાવોનો ઉપયોગ વધારે એકાગ્ર ને કેન્દ્રિત થવાપણામાં કરવાનો છે. મનની ચાલબાજુને અને બીજા આંતરિક પ્રવાહોને સમતા પ્રકટાવી પ્રકટાવી કેળવી કેળવીને નીરખ્યા કરવાનું છે. બાકી ‘મનને’માં લખ્યું છે તેમ તે તો

ઘડીમાંઠી આકાશગંગે ચઢાવ;
તણાયા કદી, તો બૂરા હાલ આવે.
માટે આનંદવૃત્તિમાં મનના તણાયા તણાઈ જવાનું
નથી તે ધ્યાનમાં રાખવાનું છે.

(જીવન સંશોધન, પા.નિ. ૪૪ થી ૪૮)

૫. જીવન સ્પંદન

૧. સહ્યા અન્યાય કેવારો !

ગરીબાઈ તણું જીવન નર્યુ શું ભોગવેલું છે,
જગતમાં શા ગરીબે આ સહ્યા અન્યાય કેવાયે !

ગરીબે જીવન વિશે જે કેં ગરીબથી તો લખાયું છે,
ન તુક્કાથી, શું બુદ્ધિના ન ક્રૌશલ્યે લખાયું તે.

અનુભવ મેં જીવનમાં તો ગરીબાઈ તણો કેવો
-અધા પાસાં તણો પૂરો જીવન વિશે કરેલો છે !

બધું જે મેળવાયે છે, ખરેખર તેવિશે શો તે
-જીવન ભજવાયેલો ભાગ ચરણ કરનો મહત્વે છે !

ચરણ, કર, બુદ્ધિ ને મૂડી બધાંથી મેળવાયે જે,
પૂરો તેમાં બધાંનોયે ખરેખર ભાગ પૂરતો છે.

પરંતુ કોઈ ના ભાગ બધાંને યોગ્ય વહેંચે છે,
બધું નિજનું કરી લેવા બધાંની ગડમથલ શી છે !

૨. શું આકાંક્ષિત થવાયું છે !

ગરીબાઈ ભયંકર શી જીવનમાં ભોગવેલી છે,
જુદા જુદા અનુભવના જીવન સિક્કા પડેલા છે.

કદી કોઈ પ્રસંગે તે શી આંતરડી જ કકળી છે !
છતાં તે વ્યક્તન કરવાની ન હિંમત મારી ચાલી છે.

નમાલાથી છતાં કેવું બબડવાનું થયેલું છે !
નમાલાનું જગતમાં તો ન સાંભળવાનું કોઈ છે.

સબળ તેથી થવા દિલમાં શું આકાંક્ષિત થવાયું છે,
થવાની દિલ મહેચ્છા એ જતાં આગળ ફરી ગઈ છે.

જીવનની લક્ષ્મીને હદ્યે શી મેળવવા ચહેલી તે,
કૃપાથી માતભર એણે જીવનમાં શો બનાવ્યો છે !

૩. ગરીબનોયે ગરીબ પૂર્ણ

ભયંકર કારભી કેવી જીવનની તો દશામાં તે
શી પારાવાર મુશ્કેલી દુઃખો કષ્ટો સહેલાં છે !

જીવન કચડાઈ ગયું તેથી છતાં કેવી ગરજ લીધે,
જીવન વધવા ચહેલું છે, થયા યત્નો જ તેથી તે.

જીવનમાં કેટલી વાર હું અટવાઈ ગયેલો જે,
ગરજ ઉત્કટપણા લીધે મથાવાનું થયેલું છે.

ગરીબનોયે ગરીબ પૂર્ણ હજ્ઞયે શો રહેલો તે,
પરંતુ આ ગરીબ હાવાં પ્રભુના પદકમળાનો છે.

૪. જીવન ઈચ્છા ફળવવાને

શું નિજનાં બાવડાં જોરે ગરીબને જીવવાનું છે,
ખુમારી તોય નિજ બળની ગરીબને ન પ્રગટે છે.

ગરીબાઈ થકી જીવન હદ્ય મૂરજાયેલું રહે છે,
ઉપર ચઢવાની આકાંક્ષા પૂરી બર તે ન આવે છે.

છતાંયે ગડમથલ હદ્યે જીવન ઈચ્છા ફળવવાને
- પૂરી જહેમતથી ઉમળકે કર્યા કેવી કરેલી છે !

‘પ્રખર પુરુષાર્થથી શું ના જીવનમાં મેળવાયે છે !’
હદ્ય સમજાઈ, ઊગ્યું તે ખરે તેથી ફળાયું છે.

૫. ગરીબને કોણ પૂછે છે ?

બધાં ધક્કે ચઢાવે છે, ગરીબને કોણ પૂછે છે ?
ગરીબની ના ગણતરી છે, બિચારો બાપડો શો તે !

બધેથીએ મળે તેને જગતમાં ખૂબ હડસેલા,
ન કોઈને પડેલી છે ગરીબની નિત્ય જીવનમાં.

પરંતુ કાળ આવ્યો આ ગરીબની વહાર કરવાને,
ઉપર લેવા ગરીબને શો જગત મંથન કરાવે છે.

ન સાનુક્કળ થશો જેઓ પરતે કાળની, દિલથી
-થવાના સાફ તેઓ છે લખાયેલું દીવાલે તે.

૬. ન કોની આંખ ઉઘડે છે

જગતમાં ગણતરી કંઈ ન કોઈએ ધરેલી છે,
શું ધક્કેલે બધાએ શો ગરીબને તો ચઠાવ્યો છે !
પરંતુ કાળ પ્રગટ્યો છે ગરીબની વહાર કરવાને,
ન કોઈને છતાં ખ્યાલ જરીક સરખોય જાગ્યો છે.
ગરીબ હાવાં ઉવેખાતાં સમય ભરખી જવાનો છે,
ઉથલપાથલ કરી નાખી સફાયટ તે કરી દેશે.
જગતમાં શા બન્યા કરતા પ્રસંગો આ પ્રકારે જે !
નજર તે તે પડે તોયે ન કોની આંખ ઉઘડે છે.
મળેલાંને જ ચેતવવા મળેલાંને સમજવાને,
ગરીબ વિશે હદ્યથી તે ખરેખર મેં લખેલું છે.

* * *

૭. પરંતુ કાલ આવ્યો છે

ગરીબની સામું કોઈ ના સહાનુભૂતિથી નીરખે,
ગરીબનું સાચું કોઈને કદી સાચું ન લાગે છે.
ગરીબને કેટલો કેવો થતો અન્યાય લાગે છે !
ગરીબ યગદાઈ જીવનમાં થતો બેહાલ કેવો તે !
ગરીબ તરીકે જનમ લેવો જીવન દુર્ભાગ્ય કેવું તે !
પરંતુ કાલ આવ્યો છે ગરીબ ઉદ્ઘારવા કાજે.
બધાનુંએ નિકંદન તે કરાવી જંપશે પોતે,
બધી તૈયારી તે માટે અમારી પ્રેમથી શી છે !

* * *

૮. દીરજ એની ખૂટી ગઈ છે

ગરીબ હાવાં ઉપર પોતે જરૂર તે આવવાનો છે,
હદ્ય સહકાર જે દેશે સમયને, તે બચી જાશે.
ઉથલપાથલ થવાને શો વખત આજે પ્રવત્યો છે !
થશે અવરોધકર્તા જે બધાં હેઠે જ પડશે તે.
અપવવા ન્યાય દનિયામાં ગરીબને, કાળ પાક્યો છે,
ન જે કોઈ સમજશે તે બધાં ઊરી જવાના છે.

દબાઈ દિલ ચંપાઈ જીવન ગરીબે વિતાવ્યું છે,
હવે તે સાંખી લેવાની ધીરજ એની ખૂટી ગઈ છે.
હવે શો કાળ પોકારી બધાંને ચેતવે છે તે,
શું જોડાજોડ કરવાને ગરીબને નોતરે છે તે !

* * *

૯. ગરીબમાં પ્રાણ ફૂંકવાને

ગરીબમાં પ્રાણ ફૂંકવાને સમય વાગી વગાડીને,
બુલંદ નાદથી કેવો હવે બહાર પડેલો છે.
સમય અંધાશ પોતાનો શું પરખાવે બધાંનેએ,
ચઢી વહારે ગરીબની શો બધાંને સાદ પાડે છે.
ગરીબ ઊંચે ચઠવવાને જગતમાં આદ્ધ્રખ ઘમસાણ
બધું સમયે ઉપાડ્યું છે, મચાવી છે શી હીલચાલ !
ઊંચું માથું ગરીબ કરતા નજર પ્રત્યક્ષ જ્યાં ત્યાં તે,
છતાં ના કોઈ સમજે કે બલિહારી સમયની તે !
ભયંકર કાળ ઈતિહાસ શું સર્જવવા થયેલો છે !
કટીબદ્ધ પૂરેપૂરો ન તોયે કોઈ નીરખે છે.

* * *

૧૦. ગરીબ તો ન્યાય માગો છે

દયા માગે ન કોઈની ગરીબ પોતે ગરીબ થઈને,
ગરીબ તો ન્યાય માગે છે પૂરેપૂરો જીવનમાં તે.
હવે ઓછું ન ચાલે છે ગરીબને કોઈ રીતિએ,
ગરીબનાં બાવડાં સાખૂત તણા જોરે જ બોલે તે.
ગરીબ પોતે જ પોતાને પૂરી તાકાતથી જીવને
'ચઠાવવાનો જ છે નિશ્ચે' સમય પોકારી બોલે છે.
સમયને પારખી લઈને જગત ચેતી જશો જો તે,
ઉગરવાનો કંઈક આરો જરૂર તો આવવાનો તે.
પરંતુ લોકને હદ્યે હજ્યે સાન એવી તે પૂરી પ્રગટેલ
છે ના, શો બગડવા કાળ રૂઢ્યો છે !

૬. જીવનસંદેશ

૧. ગુરુ અને સાધક

‘ગુરુ’ એટલે શું?

સાધક એક વખત પોતાના જીવનમાં ગુરુની આવશ્યકતા સ્વીકારી લે છે, તે પછી તેને એની મહત્તમ સમજાયા વિના રહેતી નથી. એને સમજાતું જાય છે કે ગુરુ એટલે એનાં જીવનવિકાસનાં પગથિયાં ઉત્તરોત્તર ચઢાવતી જનારી એક નિસરણી; ગુરુ એટલે સર્વ વ્યવહારમાં, તેમ જ સર્વ પ્રકારના આચારવિચારમાં તેની સમજને ઉચ્ચ્યતર ભૂમિકા સાથે જોડનારી સાંકળ; તેના મનમાં સર્વ વલણોને, તેની સૂક્ષ્મ સમજને સ્પષ્ટ ને દીવા જેવી રીતે સમજણ પાડનારું જાણો કે હાલતું ચાલતું પુસ્તક, તેનાથી આગળ વધીને કહીએ તો માનવી જીવનનું શું રહસ્ય છે, આ માટે આપણાને જન્મ મળેલો છે, આ સંસારમાં આવી મળેલાં બધાંની સાથે આપણો કેમ સંકળાયેલા છીએ, જીવનનો હેતુ શો છે, તેની સાથે જગતનો શો સંબંધ છે, એ બધાંની ધીરે ધીરે જેની ચેતનાશક્તિ વડે આપણામાં સમજણ પ્રગટ થતી જાય છે તે.

તે ઉપરાંત આખા વિશ્વમાં જે ચેતનાશક્તિ જરૂરી, જરૂર અને ચેતનની વચ્ચેની મધ્યમાવસ્થા તથા ચેતન એ ગ્રણેમાં ઉત્તરોત્તરપણે પડી રહેલી છે તથા તે બધાનો વિકાસ જેથી થાય છે, તે બધું બતાવનાર જીવન તે જ ગુરુ. ગુરુ એટલે વિશ્વની પ્રત્યેક વસ્તુનું કોઈ પરમ ચેતનાશક્તિ સાથે શા માટે અને કેવી રીતે સંકળાવાનું બને છે તે સમજાવનાર જ્ઞાનશક્તિ. વળી ગુરુ એટલે તે કે

જેના હૃદયના સાથ વડે સમગ્ર બ્રહ્માંડનો ભગવાનનો હેતુ શો છે, તે સમજાય અને પ્રત્યેક ક્ષાણો-ક્ષાણથી પણ નાનામાં નાના સમય દરમિયાન ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને લયનું જે લીલાનૃત્ય સમસ્ત વિશ્વમાં ચાલી રહ્યું છે, તે પ્રત્યક્ષ દેખાય તથા આપણા પોતાના જીવનમાં પણ એવું જ લીલાનૃત્ય ભજવાઈ રહ્યું છે તે પણ અનુભવાય.

૨. ગુરુનું કાર્ય

આમ, જે સાધકને ગુરુની મહત્તમ સમજાઈ છે, તે જીવનમાં ડગલે પગલે નવું ને નવું શીખતો જ જાય છે. એવા અનુભવો જેમ જેમ દફાપણે થતા જાય છે. તેમ તેમ ગુરુની પાસે ને પાસે તે આવતો જાય છે. સૂક્ષ્મ ભાવમાં કહીએ તો ગુરુની સમીપતા કે દૂરપણું કશું છે જ નહિ, કારણ કે ગુરુ એ તો ભાવરૂપે જ છે.

શરૂઆતમાં સાધક આગળ વધેલો ન હોવાથી ગુરુની સ્થૂળ સમીપતાની જરૂર એને વધારે રહે છે. તો પણ યોગ્ય ગુરુ તો તેવા સાધકની તેટલા વખતની જરૂર પૂરતો જ તેની પાસે રહેશે; કારણ કે તેથી એક પણ વધારે રહેવું એ ક્ષાણથી સાધકનામાં ગુરુ પ્રત્યેની જે યોગ્ય સમજણ કે આદરવૃત્તિ જન્મેલા કે જન્મતા હશે તે માટે લાભકારક ન યે હોય. જે વસ્તુ મેળવવાની છે અથવા જેનામાં મન વધારે પરોવવાનું છે, એ જો સતત પાસે જ રહ્યા કરે તો સાધકના મનમાં તેને માટેનું આકર્ષણ ઘટી જાય છે. તેથી ગુરુ સાધકના મનમાં બીજ રોપીને તટસ્થતાથી જોયા કરે છે.

અને તેટલા અદૃશ્યપણે પોતાનો ભાવ જરૂર જેટલા પ્રમાણમાં જ રાખ્યા કરે છે ખરો. જેમ બાળક થોડું થોડું ચાલવા માંડે છે ત્યારે તેની આગણ બે હાથ લંબાવીને, આંગળી બતાવીને મા-બાપ બાળકને સ્વતંત્રપણે ચાલાવવાને મથાવે છે, તેમ ઘણી વાર ગુરુ પણ કરે છે. સાધકની સમીપ પોતે રહેતો હોય તે દરમિયાન એવો કોઈ ને કોઈ પ્રસંગ ગુરુ ઉપજાવ્યા વગર રહેતો નથી. કે જેથી સાધકનું મન ગુરુમા આમ કે તેમ આકર્ષાતું રહ્યા ન કરે. તે વખત પૂરતું તેનું મહત્વ કે રહસ્ય ભલે તે ન સમજે, પણ સાધક જેમ જેમ વિકાસ પામતો જાય છે, તેમ તેમ પેલાના જીવનના પ્રસંગોની મહત્તમા અને રહસ્ય પ્રાતઃકાળની ઉધાની પેઠે તેના દિલમાં પ્રગટ્યા વિના રહેતાં નથી. એમ થતાં આખરે તો ગુરુની સમીપતા દરમિયાન જ એવી તકોની મહત્તમા અને રહસ્ય, તે તે તકો સાંપડે તે જ વેળાએ સાધક સમજતો ને અનુભવતો થઈ જાય છે. ગુરુના એવા એવા પ્રત્યેક પ્રકારના વર્તનથી થતાં અનુભવોમાંથી તાત્કાલિક વધુ ગ્રહી લેનાર સાધકની સ્થિતિ ગુરુ હુંમેશ માટે તેની પાસે રહે એવી પછીથી રહેતી નથી. એવા સાધકને તો દૂરના ભાવ ઘણા સૂક્ષ્મપણે જીવનમાં અનુભવાયા જ કરે છે. ઢ્રખીવમાંથી શિવ થવાને જેમ મન, ચિત્ત, બુદ્ધિ, પ્રાણ, અહંકાર, ઈન્દ્રિયો અને શરીર એ બધાનાં સ્થૂળ સ્વરૂપની જરૂર છે. તેમ ગુરુનું સ્થૂલ સામીય સાધકના વિકાસમાં ઉપર જણાવ્યું એટલી રીતે જરૂરનું છે.

૩. સાધકનું કર્તવ્ય અને દિનિંદુ

જે સાધક પોતાના જૂનાં મંતવ્યો, સમજણો, ગણતારીઓ, કલ્યાણાઓ અને બુદ્ધિની ઘરેડ રાખ્યા જ કરતો હશે, તેને તે બધાંમાંથી છોડાવવાનો પ્રયત્ન ગુરુ કોઈને કોઈ રીતે કર્યા જ કરે છે - કોઈ વાર સાધકને આધાત આપીને અથવા તેની બહાર એવી કોઈ એને અગમ્ય સૂક્ષ્મ રીતે. સાધકને તેવી રીતે અંતરમાં કોઈ ને કોઈ જાતનો વિરોધ જાગ્યા જ કરતો હોય છે. તે સમજતો હોતો નથી કે એવું કેમ થયા કરે છે, પરંતુ બે બળોની અથડામણને લીધે સાધકનામાં એવું થવાનું જ. એવી સ્થિતિની યોગ્ય પળ આવતાં, યોગ્ય જિજ્ઞાસાવાળો સાધક તો પોતાને જે પંથે આગણ ધપવાનું છે, તે પંથ માટે ગુરુને શી શી અનુકૂળતા તથા સરળતા સાધકે જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક પોતે કરી આપવા ઘટે, તે તે સમજ જાય છે. તેવો સાધક (ગુરુની વાણીની સલાહ-સૂચના વિના) જાણે સ્વતંત્ર રીતે પોતાની મેળે જ પોતાને મળતી બધી ગૂંચો કે અથડામણોમાંથી તે પોતાની બધી પકડમાંથી અને કક્ષામાંથી હળવે હળવે નીકળ્યા કરતો હોય છે એને એમ સમજાતું ને અનુભવાતું જાય છે. બાળક ગમે ત્યાં રમતું હોય તેમ છતાં માના અંતરમાં એનું સૂક્ષ્મ ભાન રહ્યા કરતું હોય છે, તેવી રીતે ગુરુનો ભાવ સાધકના પ્રત્યેક તબક્કામાં તેની પાછળ રહ્યા કરે છે. માતા-પિતાને આધારે તે તેમના તરફથી સાંપડેલી સમગ્ર શક્તિના જોરે બાળક પોતાના જીવનમાં વેગ મેળવી શકે છે. હકીકતમાં ભલે ઘણાં સંતાનો તેવો લાભ નથી લઈ શકતાં, પણ તે

વात જુદી છે, કેમ કે એવા લાભની શક્યતા તો ઉભી જ હોય છે. તેવું સાધકને પણ ગુરુથી બન્યા કરે છે. પણ આ સૂક્ષ્મ હક્કિકતનું ભાન કે જ્ઞાન શરૂની સ્થિતિમાં સાધકને હોતું નથી. એવું જ્ઞાન જ્યારે ઉગવા માંડે છે, ત્યારે જ સાધક આધ્યાત્મિક જીવનમાં સાચી રીતે પ્રવેશ પામવાની માત્ર શરૂઆત કરે છે.

૪. શરૂઆતમાં તો અધૂરી શ્રદ્ધા

આ જ કારણસર સાધકમાં ગુરુ પ્રત્યે શરૂઆતમાં બધી રીતનાં, સંપૂર્ણ, શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ જીવંત હોતાં નથી. સાધક બુદ્ધિથી ગુરુનું બધું સ્વીકારે તે યોગ્ય નથી ને પૂરતું પણ નથી. ગુરુના ભાવને સાધકનાં પ્રત્યેક અંગો પ્રેમથી, ઉમળકાથી શરણભાવે સ્વીકારવાને યોગ્ય બને કે હોય તે સ્થિતિ તેના વિકાસને માટે યોગ્ય ગણાય. “સમગ્ર જીવન ભગવાન માટે જ છે.” એવી જેને દઢ પ્રીતિ થઈ હોય એવો હૃદયની જિજ્ઞાસાવાળો નિષાવાન સાધક આગળ વધ્યા વિના રહી શકવાનો જ નથી. તેવો સાધક જ શરણભાવવાળો ગણાય.

૫. ગુરુ પ્રત્યે સાધકનું આરંભનું ને તે પછીનું વલણ

જેને પોતાના જીવનના હેતુની હજ બરાબર ગેડ બેઠી નથી કે તેનું પૂરેપૂરું મહત્વ હજ તેનાં અંતરમાં ઊતરી ગયું નથી તેવો સાધક ગુરુને યથાર્થ રીતે સમજી શકતો નથી. એટલું જ નહિ પણ કેટલીક વાર તો પોતાની સમજણ પ્રમાણે ગુરુ વિષે મત બાંધીને તેને અન્યાય પણ કરશે. આવા સાધકને ગુરુના સામીખ્યથી કશું ઝાણું મળતું નથી. તેવે વખતે સમજું સાધકે ગુરુનું જે

કંઈ ન સમજાય એવું લાગે તે બધા વિષે પોતાની રીત પ્રમાણે મનમાં ગાંઠ વાળી લેવી નહિ, પરતુ બને તેટલું તેવા બધા પરત્વે ખુલ્લા રહેવું જોઈએ; એથી એને વધારે લાભ થવાનો સંભવ રહે છે.

કદાચ કર્મ-પ્રારબ્ધના સંજોગે કરીને કોઈ નીચલા થરના સાધક સાથે ગુરુનો સંબંધ થયો હશે તો એનેક જાતની મથામણો તેના જીવનમાં ઉભી કરાવીને તેને ઉંચે લાવ્યા વિના ગુરુ રહેવાનો નથી. આ કામની પરિપૂર્ણતા માટે કાળનો પ્રશ્ન એને હોતો નથી. એને તો આપાર ધીરજ રહે છે. વળી પોતાને વિષે એવો સાધક કે બીજાઓ ગમે તેવું ધારે કે માને તેથી પણ એ પાછો હઠતો નથી. એને તો કશામાં ક્યાંય પણ પાછળ હઠવાપણું રહેતું નથી.

પ્રત્યેક વિરોધી સ્થિતિમાં સાધકને મુકાવીને તે માત્ર જોયા જ કરે છે એમ નથી, એવી સ્થિતિથી એનામાં મથામણ જાગે એમ પણ તે જોતો હોય છે. સાધકને પોતાનું ભાન સ્પષ્ટપણે જાગે એવું કરાવવામાં તે કશુંયે બાકી રાખતો નથી. અલબત્ત સાધકને હાથે જ બધું તે થવા દે છે. એની પાછળના સંજોગોમાં પોતે ઉભો છે એવો જ્યાલ પણ તે સાધકને જાગવા દેતો નથી, જો કે આવું સદાયને માટે સાધકના જીવનમાં રહેશે નહીં. સાધક ઉત્ત ભૂમિકાઓમાં ગુરુનો પડછાયો પકડ્યા વિના રહી શકવાનો નથી. સાધક જ્યારે જ્યારે એવી રીતે ગુરુને પકડી પાડે છે (ગુરુનો સૂક્ષ્મ હાથ ઓળખી કાઢે છે) ત્યારે ત્યારે એને પોતાના જીવનની કૃતાર્થતા થતી લાગે છે.

૬. શરૂઆતના સાધક પર ગુરુની

સ્થૂળ સમીપતાની અસર

ગુરુ જ્યારે સમીપ હોય છે ત્યારે જુદી જુદી પ્રકૃતિનાં અનેક માણસો સાથેનું તેનું વર્તન કેવું રહ્યા કરે છે, તે જોવાનું સાધકને મળ્યા કરે છે ખરું, પણ ત્યારે શરૂઆતના સાધકને ગુરુના વર્તનમાંથી મેળવવાની કે સમજવાની જીવનની દાખિ સાંપદેલી ન હોવાથી તે તે બધામાં તેને ગુરુમાં દંભ, અહંકાર, ડોળ અને એવું એવું કંઈ કંઈ લાગ્યા કરશે. મારી ઠોકીને કહો કે બીજી રીતે કહો, પણ ગુરુ પોતાનો પ્રભાવ, ઓજસ, મહત્ત્તા, શક્તિ સાધકના દિલમાં જોરજુલમથી હસાવવા લાગે છે એવું પણ સાધક કલ્પયા વિના રહેતો નથી. જુદી જુદી વ્યક્તિઓ સાથે સાપેક્ષપણે અને યોગ્ય રીતે સરળપણે જ વ્યક્ત થતા જતા ગુરુના વ્યવહારને પણ માત્ર આડંબર તરીકે એવો સાધક માની બેસે એવો પણ પૂરો સંભવ છે.

૭. ગુરુનું ઓવા સાધક પ્રત્યે વર્તનાં

આ બધા સાધકના અંતરમાંનાં પરિણામ સ્પષ્ટ રીતે ગુરુ જાણી જાય છે, તો પણ સાધકને ભલે એવું થયા કરે તેમ છતાં પોતાના વર્તનનો ખુલાસો ગુરુ પોતે ભાગ્યે જ કોઈક વાર આપે છે. પોતાને કોઈ ઉંઘું સમજે તો તે સમજવા દે છે. કેમ કે તે જાણે છે કે એમાં એને પોતાને તો કશું ખોવાપણું હોતું નથી. વળી તેને ધીરજ હોય છે કે સાધક જો જીવનમાં સાધનાને જ મહત્ત્વ આપ્યા કરશે તો આજે નહિ તો કાલે, ગુરુનું વિચિત્ર કે દેખીતું અયોગ્ય લાગતું વર્તન તેના યોગ્યપણામાં સાધકને સમજાશે જ. ગુરુની અનેક

બાજુઓ (all sidedness) ભલે શરૂઆતમાં સાધક ન સમજે, તો પણ તેનામાં ગુરુ પ્રત્યે પ્રેમભાવ ને ભક્તિ જો રહેલાં હશે તો ગુરુની સાચી મહત્ત્તા સાધકને મોડીવહેલી પણ સમજાયા વિના રહેશે નહીં.

સમીપતાથી ગુરુ પ્રત્યેનું આકર્ષણ ઓછું થઈ જવાનો સંભવ રહે છે. પોતાની નજર સામે જ દેખાયા કરતા હોવાથી સાધકનું મન તેનો વિચાર કરતું અટકી પડે છે, અને તેનામાં એટલું પરોવાઈ રહેતું નથી કે જેટલું તે દૂર હોય છે ત્યારે. આ માનસશાસ્ત્રીય સત્યનું શરૂની કક્ષાનું જ્ઞાન પણ ગુરુને હોવાથી તે પેલા સાધકના વલાશ પ્રત્યે સમતા ધારણ કરે છે.

૮. ગુરુશક્તિનું પરિણામ

આધ્યાત્મિક જીવનની બધી હકીકતો અને રહસ્યો પોતાના ગુરુ મારફતે પોતાની બુદ્ધિમાં સાધક ઉતારી શકે યા બુદ્ધિમાં ઉતારી શકતો હોય એટલું બસ નથી. એમ તો આધ્યાત્મિક પરમ સંતપુરુષોનાં જીવનચરિત્ર વાંચીને પણ થોડોઘણો ખ્યાલ બુદ્ધિમાં તો કોઈને પણ આવી શકે. (જો કે જે સાધક પ્રત્યક્ષપણે સાધનામાં થોડોઘણો પણ ખૂંખ્યો હોય તેને ઉપલા વાચનમાંથી ઘણું વધારે કિંમતી જાણવાનું મળે છે એને તો તે અનુભવની વાત લાગ્યા કરશે. આગળ વધેલા સાધકને તો પોતાના ગુરુ વિષે તથા પોતાની સાધના વિષે વધારે ગેડ બેસતી જશે. જેનામાં આવી ગેડ બેસતી જાય છે એનું મન સાધનામાં રસ લેતું થયું છે, એમ જરૂર ગણી શકાય.) પણ બુદ્ધિથી આધ્યાત્મિક જીવનનું રહસ્ય સમજાય તે ઉપરાંત ગુરુ તેનું મન કેવી રીતે શાંત બની શકે

તेवा विचारोनी परंपराथी संठिंग थतां अटकी शકे, तेवा तेवा अनेक व्यवहारुं उपायो बतावशे, अने तेने तेम करवा ग्रेया करशे.

ऐक वभत गुरुनी चेतनाशक्ति साधकना ज्ञवननी साथे वज्ञावी शडू थઈ चूकी, पछी तो साधकनेपोतानी मेणे ४ तेमांथी उकेल थतो लाग्या करशे. साधक कोई पऱ्हा स्थितिमां पऱ्हया रહेवानुं स्वीकारी लेशे नहि. जो पऱ्हया रહेवानुं थया करे (स्थूण, सूक्ष्म अने कारणपक्षे) तो साधके समजवुं के पोते क्यांक घरेउमां पडी गयो छे. ऐकना ऐक विचारोनी गउमथलमां ते कदी रघ्या करशे नहि. नानी नानी बाबतोने के ज्ञवननी साधनाथी जुदा पऱ्हा महत्त्वना प्रश्नोने ते योग्य महत्त्व आपशे तो खरो, पऱ्हा ते बधुं ४ काम साधनानो विकास थाय एवी ढबे ४ ते कर्या करवानो. आवा बधा घ्यालो ने अनुभवो गुरुना ज्ञवन आदर्शमांथी ४ तेने मण्या करवाना. साधक शडूआतमां कंठी शरणभाववालो होतो नथी. परंतु गुरुनी चेतनाशक्तिथी कहो के साधकना पुरुषार्थना बण वडे कहो (बने पऱ्हा होई शकवा पूरो संभव छे) तेने एवो शरणभाव प्रगट्या विना रહेवानो नथी.

६. शरणभाव

शरणभाव जेने जागे छे ते साधनाने पंथे पडी चूक्या ४ छे एम समजवुं. जे कोई साधक जगृति राखीने पोताना ज्ञवनविकासनुं माप सहजमेणे जोया करतो हशे, तेनुं कोई वातनुं अकल्याण थवानो संभव रहेतो नथी. साधक

संपूर्णपाणे साधनामां ४ मुख्यत्वे जोक आप्या करतो हशे, तेम छतां तेनुं परिणाम सरणपाणे, सहजपाणे बन्या करतुं ने उपर तरी आवतुं तेना घ्यालमां आववुं ४ जोईअे, तो ४ गमे तेवा गुरुनी पकडमां भराई पडवानुं तेने माटे शक्य नहि थाय. जे कोई गुरु एम कहे के, “तुं मारामां ४ श्रद्धा राख, पूरेपूरो विश्वास, शरणभाव अने समर्पणभाव राख्या कर, बधुं एनी मेणे थई जशे अने कोई धन्य पणे आत्मसाक्षात्कार थई जशे” तो जाणवुं के एवुं कहेवुं यथार्थ नथी.

गुरुना ज्ञवंत संसर्गथी आत्मसाक्षात्कारनी प्राथमिक श्रेष्ठीओनी समजूती, चोक्कस भान अने दर्शन जे न थाय तो एवुं मानी लेतां पहेलां साधक सो गणणे गाणीने पाणी पीअे, तो तेमां तेवा गुरु प्रत्ये अन्यथाभाव छे, एवुं गुरुअे मानवानुं कशुं कारण नथी. सूर्यनो उदय थया पहेलां जेम अनेक सुविदित चिक्को छे ४, तेवुं आमां पऱ्हा छे ४. एटदे के तेवी छेक सुधीनी स्थिति आवतां पहेलां साधकनी प्रकृति के स्वभावनुं कशुंये रूपांतर थतुं जतुं, जे ते न अनुभवी शके तो तेणे काणज राखीने त्यां अचकावुं जोईअे; अने गुरुनी साथे बेसीने पोतानी रीते एनी साथे समजाणमां उतरवुं जोईअे. मतलब के साधके कोई पऱ्हा प्रकारनो संकेय के अंतर गुरुनी अने पोतानी वच्ये न राखवो जोईअे.

(ज्ञवन संदेश, पा.नं. १२ थी २२)

હરિ : ઊં આશ્રમ, નડિયાદ મુકામે

વસંત પંચમી પૂ. શ્રીમોટા જ્ઞાનદિન ઉત્સવની ઉજવણી

* યજમાન *

હરિઃ ઊં સત્સંગ મંડળ અમદાવાદ - નરોડા

(હરિઃ ઊં નામસ્મરણ મંગળવાર ગ્રૂપ)ના

યજમાન પદ્ધતિ

વસંતપંચમી પૂ. શ્રીમોટા જ્ઞાનદિન ઉત્સવ ઉજવવાનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે.

જેમાં સર્વે સ્વજનોને અચૂક પધારવા ભાવભર્યું આમંત્રણ છે.

* તારીખ *

તા. ૨૧-૦૧-૨૦૧૮ ને રવિવાર

* સમય *

સવારે ૭-૩૦ થી ૮-૦૦

ચા-નાસ્તો

સવારે ૮-૦૦ થી ૧૧-૦૦

નામસ્મરણ, પ્રાર્થના, ભજન, આરતી

બપોરે ૧૧-૦૦ થી ૧૧-૩૦

સંબોધન, આભારવિધિ

બપોરે ૧૧-૩૦ થી ૧૨-૦૦

ગુરુવંદના (ભેટ અર્પણ) તથા મહાપ્રસાદ

* સ્થળ *

હરિઃ ઊં આશ્રમ

દખાણીયો ઓવારો, શેઢી નદીના કાંઠે, જૂના બિલોદરા, નડિયાદ-કપડવંજ રોડ, નડિયાદ-૩૮૭૦૦૧

મોબાઇલ : ૭૮૭૮૦ ૪૬૨૮૮

હરિઃ ઊં આશ્રમ નડિયાદ દ્વારા પ્રકાશિત હરિઃ ઊં ગુંજ મેગેજિન નિઃશુલ્ક આપતા હતા તેના બદલે હવેથી ટ્રસ્ટીગણ દ્વારા લવાજમ નીચે મુજબ લેવાનું નક્કી કરવામાં આવેલ છે. જેનો અંક દર બે માસે દસમી તારીખ સુધીમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવશે. જેની સર્વે સ્વજનોને જાણ સારુ તેમજ તેનું લવાજમ તરીત મોકલી આપવા વિનંતી. જેથી આપનો અંક સમયસર મોકલી શકાય.

● લવાજમના દર ●

વાર્ષિક

રૂ. ૬૦/-

પાંચ વર્ષ માટે

રૂ. ૨૫૦/-

દસ વર્ષ માટે

રૂ. ૪૦૦/-

હરિ:ॐ

પૂજ્ય શ્રીમોટા

આર્તા ને આદ્રતા આ બે પ્રાર્થનાની ભણેનો છે
એ વિના પ્રાર્થનામાં ઊંડે ઊંડે ના જવાય છે.

પ્રિન્ટેડ મેટર

પ્રકાશક :
હરિ:ॐ આશ્રમ,
પોસ્ટ બોક્સ નં. ૭૪
નડિયાદ-૩૮૭૦૦૧

મુદ્રક : સાહિત્ય મુદ્રણાલય પ્રા. લિ., અમદાવાદ-૩૮૦૦૨૨.